

واتایا فهشارتی و رهنگه‌دانان ئەوی د چارچوچی پراگماتیکیدا

كورته چیروکا (نیزیکی دوماهییا) وەک نموونە

شیزاد سەبری عەلُی و رۆژان نەزمی مەسیحا

کولیزیا پەروەردابنیات، زانکوچا دھۆک، هەرێما کوردستانی-عێراق

وەرگرتن: 2021/10 پەسندکرن: 2021/11 بهلاقکن: 2021/12 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2021.9.4.750>

پۆختە:

واتایا فهشارتی جۆرهکە ژ جۆربن واتایی و ب شیوه‌یەکی گشتی پۆلەکی دیار د چارچوچی پراگماتیکیدا دگرتی. ئەذفە کولینە ب نافی (واتایا فهشارتی و رهنگه‌دانان ئەوی د چارچوچی پراگماتیکیدا) و کورته چیروکا (نیزیکی دوماهییا) یا (صبیح محمد حسن) یا بوبیه میناکی ئەقی فەکولینە کو تیدا هەول هاتییە دان بەحسنی واتایا فهشارتی و رەنگه‌دانان ئەقی واتایی د ناڤ بوارین پراگماتیکیدا بھیتە کرن، ئەوی د ناڤ کورته چیروکا نافبیریدا، بېرکو پراگماتیک ب خۆ ب رەنگه‌دانان ئەقی واتایی رادبیت و ب پیکا دەروربەری ئەذ واتایە دھیتە پوهنکرن و دیارکرن. ئەفەری ب پیکا پیبازا وەسفی شیکاری و ب پەنابن بۇ شیوازی ئاماری هاتییە دیارکرن. ئارمانجا سەرەکییا ئەقی فەکولینە ئەوە پیزە یا سەدیبا هەر بوارەکی پراگماتیکی و جۆر و بەشین ئەوان بواران بھیتە دیارکرن، ب تایبەتی ئەوین واتایا فهشارتی تیدا ھەی. ئەذفە کولینە زىلی پیشەکی و ئەنجامان ژ دوو پېشکان پیکھیت. پشکا ئىقى ل دۆر واتایا فهشارتی و چەمک و مەودایی ئەوی ب گشتییە و پشکا دووی یا تایبەتە ب لایەنی پراکتیکە ئەوی واتایا فهشارتیا و بوارین پراگماتیکیدا کو تیدا بەحس ل رەنگه‌دانان واتایا فهشارتی د ئەقان بواراندا دھیتە کرن و ئەذچەندە ل سەر کورته چیروکا (نیزیکی دوماهییا) هاتییە پراکتیکرن.

پەیقین سەرەکی: واتایا ئاماژەبیا فهشارتی، واتایا پىكھستىيا فهشارتی، واتایا بارودۇخىبىا فهشارتی، واتایا پىگەبىيَا فهشارتی، واتایا فهشارتی یا دەرپېرى.

فەکولین ل دویث پیبازا وەسفی شیکاری هاتییە ئەنجامدان و بۇ دیارکرنا پیزە یا سەدیبا داتایان پەنا بۇ شیوازی ئاماری هاتییە بن.

1. پیشەکی

1.1. ناقۇنىشانى فەکولینى:

ئەذفە کولینە ب ناقۇنىشان (واتایا فهشارتی و رەنگه‌دانان ئەوی د چارچوچی پراگماتیکیدا، کورته چیروکا (نیزیکی دوماهییا) وەک نموونە) یا کو تیدا تىشك هاتییە دانان ل سەر رەنگه‌دانان واتایا فهشارتی د ناڤ بوارین پراگماتیکى (نیشانکار، گریمانىن پیشەکی، دەركەفتەيىن ئاخىتنى، كەدەيىن ئاخىتنى)، ئەوی د ناڤ کورته چیروکا (نیزیکی دوماهییا) یا (صبیح محمد حسن) یدا.

2.1. كەرسىتى فەکولينى:

كەرسىتى فەکولينى د پشکا ئىكىدا بىتىبىه ژ هەلبۈارتىنا نموونە يان ژ ئاخىتنا خەلکى دەقۇكى و د پشکا دوویدا بىتىبىه ژ کورته چیروکا (نیزیکی دوماهییا) یا (صبیح محمد حسن) یدا.

3.1. پیبازا فەکولینى:

2- بېکا واتایا فهشارتی مروق دشىت نياز و حەز و ئارمانجىن خۇ پېشکىكەت و ئەوگرى و كېرىيەن د دەرورۇنى ئەویدا ھەين نەھىلىت.
3- زانينا پەھەندىن پراگماتىکى و پیزە یا بكارەينانا ئەوان ڈالىنى نېشىسىرى کورته چیروكىقە دېيتە ئەگەر كو ئەنجامىن ب دەستقەھاتى پۇلى خۆ د بابەتى کورتبى و ئابورىكىنى د ناڤ بەرھەمىن ئەدەبىدا و ب تايىەتى کورته چىزىكاندا ھەبىت و ئەذچەندە بېيتە پىنۋوشکەرەك كو نېشىسىرىن دى مفای ئى وەرېگىن.

* فەکولەرى بەرپرس.

شیوه‌یه کی گونجای و جوان شروقه و ئاشکه را نابیت، و گوت: زانین د زانینا فهشارتیدا ب شیوه‌یه کی ب هیز پیشالداین (متچرہ) و زانینا فهشارتی ئو په‌هوانی و هزو سهربورین د میشکی خلکیدانه، ئەقبا ب زەحمەت ئەم بگەھینى ۋېرکو ب زەحمەت بەھینە نقیسین (Chugh, 2015, 129). بەل د شیاندایه ئەم زانینا فهشارتی ب پیکا دهربوبه‌رەکی دەستنیشانکری بەھینە دیارکن و ب پیکا په‌بويه‌ندىيەن چاڭى بەھینە فەگوھاستن (Schmidt and Hunter, 1993, 8-9).

ھەر وەکو يا دیار دکیرىا گەھاندىدا ئەم ھەمى واتايىا دگەھىت ب شیوه‌یه کی ئاشکرا ناهىته دهربپىن، ئەققا دا ئەم بىشىن واتايى ب شیوه‌یه کی گونجای قەبگوھىزىن، دېقىت مروۋە بىزانىت كۆئى ھەمى واتايى ب شیوه‌یي ئاشکرا ھاتىيە فەگوھاستن ناهىته گوتن. ب پاستى "ھندهك واتا ھەنە. ب شیوه‌یه کی ئاشکرا دهربپىن ۋى دەھىتە كىن و ھندهك واتايىن دى ب شیوه‌یه کی فهشارتى دهربپىن ۋى دەھىتە كىن (Suseni, 2019, 63). ھەر د ئەشى بىاشىدا ھەردوو زانا(كلارك) و لوسى) دېيىش: ھاتاكو گوھدار بشىت د واتايى فهشارتى بگەھىت پىتفىيە ل سەر ئەوىسى قۇناغان بەرچاڭا وەرىگىت. ئۆزى ئەقەن: قۇناغا ئىكى: دەستنیشانكىدا واتايى ھاتىيە دەربپى ب پیکا ئەوى پىكھاتا سادەدا واتايى ئەوان پەيغان ھەى.

قۇناغا دۇرۇي: بەراوردىكىدا ئەوى واتايى دەربپى ل گەل ئەوى دهربوبه‌رە ئەو واتا تىدا ھاتىيە گوتن، دا كۆ بىزانىن كا ئەو واتا ئەو تىدگەھىت، ئەو واتا مەبەستداره يان نە. قۇناغا سىيىتى: ئەگەر گوھدارى دىت ئەو واتا ھاتىيە دەربپىن ل گەل دهربوبه‌رە ئاگونجىت، ئەم دەھىم گوھدار دى پەنایى بەتە بەر ھندهك پىزىانىن كاسى و كەلتۈرۈر و دهربوبه‌رە، ۋىز ھندى دا ئەو واتا فەشارتى يان مەبەستدار دەستنیشانكەت و بىزانىت(جمعه سيد يوسف، 1990، 128).

پىزىانىن فەشارتى ئامازھىيى ب ئەوى چەندى دەدن كۆ ئەو پىزىانىن ئەوين ب شیوه‌یه کی ئاشکرا د تىكىستىدا نەھاتىنە گوتن، ئەو پىزىانىن ىزى پىزىانىن ھەۋېشىن، چىيېتىت ۋ زمانەكى ھەۋېشىك و پەوشەنبىرييەك و د دانوسستاندەنە كا پېشىۋەختدا ھەرودسا ئەزمۇونەكما ھەۋېشىكدا پىتكەباتتىت. ل قىرىءى ھەزارەكى ئاقاھىيىن خودان پىزىانىن ھەۋېشىك ھەنە كۆ پىتكەاتىتە ۋ (پىكھاتا بىكەر نەدىيارى، ئاقىن بولوت و ئاقاھىيىن زىدەكرنى gentive) و خواستىتى. ئەم دشىن ئەقان پىزىانىن فەشارتى ڈەهربوبه‌رە راستەخو خۇ يان دهربوبه‌رە دویر ئەلىتىسى ب دەست خوقە بەھىنەن، يان ۋى ئەم دشىن ب پیکا دهربوبه‌رە پەوشەنبىرى ب دەست خوقە بەھىنەن، يان ۋى ئەم دشىن خوقە بەھىنەن (Suseni, 2019, 63).

پېزەھىيا پىزىانىن فەشارتى د تىكىستىدا ل دويىف پېزەھىيا پىزىانىن ھەۋېشىك يېن كۆ د بناغەدا د ناقبەرا ئاخفتىنکەر و گوھداريدا ھەى

5. پرسىيارىن ۋەكۆلىينى:

ۋەكۆلىن ھەولددەت بەرسقائۇ ئەقان خالىن ل خوارى بەدت:

أ-پەبويهندى د ناقبەرا واتايىا فەشارتى و پراگماتىكىدا پەبويهندىيە كا پاستەوانە يان ھەقدەر؟

ب-چەوا واتايىا فەشارتى د ناۋ بوارىن پراگماتىكىدا پەبويهندىيەت؟ ج-ئەم بوارىن پراگماتىكى ئەوين واتايىا فەشارتى تىدا رەنگەددەت چەن و پېزەھىيا بەش و لقىن ھەر ئىك ۋى ئەوان د كورتە چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيى) چەوابى؟

6. ئارمانجا ۋەكۆلىينى:

ئارمانچى ڈەقى ۋەكۆلىينى ئەو واتايىا فەشارتى د ناۋ بىاپقىن پراگماتىكىدا بەھینە بەحسىكىن، كا چەوا واتايىا فەشارتى د بىاپقىن پراگماتىكىدا رەنگەددەت. ئۆزى ڈە كورتە چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيى) دا.

7. گىريما ئەكلىينى:

أ-ھەمى بىاپقىن پراگماتىكى(نېشانكار، دەركەفتە، كردهيىن ئاخقىنى، گىريما ئەپىشەكى) ئەوين ب پەنگەدداندا واتايىا فەشارتى راپىن د كورتە چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيى) ھەنە.

8. پېشكىن ۋەكۆلىينى:

ئەق ۋەكۆلىنە ژىلى پېشەكى و ئەنجامان ڈە دوو پېشكان پېشكەيت. پېشك ئىكى يا تايىبەتە ب (واتايىا فەشارتى و مەودايى ئەوى) كۆ تىدا بە حسى تېڭەھ و ئەرك و جۆر و مەرج و ميكانزمىن شىرۇقە كىرنا واتايىا فەشارتى دەھىتە كىن پاشى جوداھى د ناقبەرا واتايىا ئاشكەرا و فەشارتىدا ھاتىيە دىاركىن. بەل پېشك دۇرۇي يا ھاتىيە تەرخانكىن بۇ رەنگەدداندا واتايىا فەشارتى د ناۋ بوارىن پراگماتىكىدا و ئەقەزى د ناۋ كورتە چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيى) يا (صىبىح محمد حسن) يدا ھاتىيە پراكتىكىن.

2. واتايىا فەشارتى و مەودايى ئەوى

1. تېڭەھ واتايىا فەشارتى:

واتايىا فەشارتى Implicit meaning ب ئىك ڈە جۈرۈن سەرەكى و گىنگ يېن واتايى دەھىتە دانان و ب چەندىن زاراھەيان دەھىتە نىاسىن وەكى: واتا نەپاستەخو خۇ، واتا واتايى، واتايى دۇرۇي، واتايى فەشارتى، واتايى نەھەرفى، واتايى نەپەنى، واتايى نخافقى...ھەندى.

پېشا(زانينا فەشارتى - المعرفه الچمنىي) ئىكەم جار د فەلسەفيىدا ڈەلىي (مايكل پولانى) فە ل سالا 1985 دېرتۇوكا (زانينا كەسایەتىيى)دا ھاتىيە بكارھىيان، پاشى هىزا خۇ د پەرتۇوكا(دمىنە يا كەسایەتىي)دا پۇختە كر و گوت: (ئەم دشىن ئەۋا دەھىتە گوتن پەت بىزانىن)) (Polany, 1966, 22). ھەرودسا ئامازھىيى دەھتە ھندى كۆ زانست و زانىن ب پیکا پەيغان ب

ثیبری یا واتایا هیلای بینه هفکوییشین واتایا فهشارتی. واتایا هیلای ثی و او واتایا کو ئاخفتنکر زیو مفایه کی دهیلت و ئو فهشارتنه یا مه بهستداره و ب مه بهست دهیته فهشارتن (گه عبدالرحمان، ۱۹۹۱، ۱۱-۱۱).

نه واتایا فهشارتی دهربینا سیمانتیکی فهشارتی دکت و ئو تایبەتمەندىبىه کا بىزازه یا گوتارا زمانی یا سروشتبىه و بنمايمە کە دگەل خۆيەتىبا ئاخفتنکر زمان،...، واتایا فهشارتى واتايە کا نەپاستەخۆيە یان واتایا فهشارتىبا پستەبىيە. نموونە بۇ واتایا نەپاستەخۆتە دەستتى من بى گرتى). واتایا پاستەخۆ یا ئەقى پستەبى ئەو کو تە پىكى نيشا من داي و هارىكاربىا من ياكى، بەلى واتایا فهشارتى یا نەپاستەخۆ دانپىدانە ب ئەوى هارىكاربىي و دەستىگەرنى، زىدەبارى کو واتایا دەستتى ب خۆپىدان و هارىكاربىي. ئانکو دەست ئامرازى دلسوزى و هارىكاربىي. ئە واتايىن جودا جودا مروۋەب ساناهى ناگەھىتى، بەلكى مروۋى پىندەتى ب شارەزابيا ئاستىن زمانى يېن پىكەھەرىدىيە (عبدالسلام العيساوى، 2015، 734-735).

سەبارەت پىناسە یا واتایا فهشارتى زانيان ب چەند شىوه يەكان پىناسەكىيە. د ئەقى بواريدا (لارسون) دياركىيە کو واتایا فهشارتى ئو واتايە يە یا کو ناهىتە نمايشىكىن، بەلى ئەو پارچەيە کە ژ پروپسيسا دانوستاندىنى يان پارچەيە کە ژ مەبەستا ئاخفتنکر یا کو دەقىت بگەھىنەت و ۋېبگۇھىزىت و پىزنانىن فهشارتى پارچەيە کە ژ ئەوى واتایا دەقىت بەتىه فەگوھاستن، زېركو ئەو پارچەيە کە ژ واتایا مەبەستدار یا کو مەبەست پى ھەى. کو ژ لايى نقىسىرى پەسەنچە دەھىتە زانىن و تىگەھشتىن (Larson, 1984, 36). دىسان (فېرسچۈرۈن) دياردەكت کو واتایا فهشارتى ئە واتایا مەبەستداره يان ئەو واتايە ئە دەھىتە فەگوھاستن، بەرۋاشى ئەوا ب شىوه يە کى ئاشكەرا يان حەرفى دەھىتە گوتون، ئەۋىزى ب پىكى گىيمانەيېن پىشەكى و دەركەفتەيېن ئاخفتىنى. واتایا فهشارتى ھەمى ئاستان يان جۇران ب خۆقە دگرىت، ئەۋىن ب ئاشكەرا يان نەھاتىنە گوتون. ئانکو ئاماژەيى ب ئەوى واتايى دەدەت، ئەوا ب شىوه يە کى دەھىتە تىگەھشتىن، بىڭىو ب ئاشكەرا يان ب شىوه يە کى دەھىتە گوتون (Verschueren, 1999, 50). بەلى (ريکاناتى) دېبىزىت: واتایا فهشارتى واتايە کا سەرەتكى نىنە کو ژ واتا سەرەتكى و دەستپىكى یا هاتىيە وەرگرتن. بۇ نموونە (پىتەر بى تىھنېيە) واتايە کا سەرەتكىيە، بەلى واتایا نەسەرەتكى ئەو تو كىشەيە کى دەرىيەخى ئەوى چەندى بسەلمىنەت و ئاخفتنکر ب پىكە کا نەپاستەخۆ واتايە کا زىدە بگەھىنەت کو دەقىت ئافى بەندە پىتەر (فرانسو رىكاناتى، 2018، 117). هەر د ھەمان چارچۇقەدا (گرایس) دېبىزىت: واتایا فهشارتى ئەو واتانە يېن کو نەمەرچە پىنكەتەيىا پستەبىي ديارىكت، بەلى دەرۋوبەر دەستنىشاندەكت، ئەۋىزى پىتكەھىت ژ: واتا دابونەرىتى و واتايىن

دەھىنەت. ل دەھىي باس ل تىشە کى دەھىتە كىن. پىزنانىن و پاستىپىن گوھدار دزانىت دەھىنە پىزىن و باس لى ناهىتە كىن و دبىت ئەگەر ئەو پىزنانىن بەتىنە باسکەن وەكى سەڭكەنە کى بەتىتە ھەزمارتن، زېركو ئەو چەندە واتایا هندى دەدەت کو گوھدار دەبەنگە و نەزانە. ب ئەقى پەنگى، ھەمى پىرسەپپىن گەھاندى، ج ئاخفتىن يان نقىپىن بىت، هندەك پىزنانىن فهشارتى دەھىلەت (مەدرید لارسون، 2007، 68). هەلانا هندەك پىزنانىن و واتايىن فهشارتى د تىكىستىدا، دبىت ژ بەر بىناتى زمانى ژىدەر بىت يان زېركول جەھە کى دى د تىكىستىدا بەحس لى هاتىيە كىن. يان ئى دبىت ئەو پىزنانىن د پىگەھى گەھاندىدا پىزنانىن ھەۋەشىن (زىدەرئى بەرى)، (68). هەر وەكى (لارسون) دېبىزىت: ھەبۇنا واتا فهشارتى د تىكىستە کا دەستنىشانكىرىدا، سى ئەگەر و سەددەم ھەنە. ئەۋىزى ئەقەنە:

- 1-ھەبۇنا واتایا فهشارتى د ناۋ تىكىستىدا بۇ پىكەتە یا زمانى ژىدەر دزقىرىت.
- 2-پىزنانىن ل جەھە کى دى د تىكىستىدا هاتىتە فهشارتىن.
- 3-خواندەقانى ل دەھىي پەيوەندىكىنى، پىزنانىن ئالوگۇر (Lareson, 1984, 69) واتایا فهشارتى ب شىوه يە کى قىبىر پېشتبەستى ل سەر دەرۋوبەر ئەرەقە زمانى دەكت، ئەۋىزى پارچەيە کا دەستنىشانكىرى ژ زمانى تىدا دەھىتە بكارھىنادان. ۋېر ھەندى ئەقى واتايە ل پېش زمانىبىي (Grundy, 2000, 73).

د شىباندای بەتىه گوتون، واتایا فهشارتى، واتايە کا ئاشكەرا نىنە، بەلى پېشتبەستى ل سەر دەكت و ب پىكى دەرۋوبەر ئەرەقە بەقىتە د بىاقى واتایا نەئاشكەرا دا، چونكى واتایا فهشارتى پابەندە ب دەرۋوبەر يە و سىمانتىك ناشىت ئەقى واتايى شەرقە بەكت، لەورا پەيوەندى ب پراجماتىكىقە ھەيە. ئانکو واتایا فهشارتى، ئەۋىزى بەندە ب ئاشكەرا يان نەھىتە گوتون، بەلكو واتا و مەبەست د پۇيى ئەنادانە (شىرزا دەرۋوبەر ئەللى، 2020، 20). وەكى:

- زەمارەيە کا زۇر ژ پارتى سىياسىيەن كوردىن تۈرکىيا و ئىران و سوريا نەول ھەر يە كوردىستانى ھەنە.

د ئەقى نموونە يان سەریدا، ئاخفتنکر ب شىوه يە کى فهشارتى دېبىزىت: ھەر يە كوردىستانى خودان سەرەتەر ئەرەقە و يان ئازادە و ئەقى چەندە ب پىكى دەرۋوبەر ئەرەقە گونجاي و خواندەنە مەبەستا ئاخفتنکر یا ب دەستتە دەھىت.

ھەرەسە دەرىپىن و وەسفكەندا واتایا فهشارتى ب پىكى بكارھىنادان كۆمەلەكە زاراقىن لوچىكىن مەجاز و سەڭكايەتپىكىن و مېتوتومىيى... ھەنە. دەرىپىن ئى دەھىتە كىن وەكى ل دەھىي بەتىه گوتون: دەم ژ زىرېيە (شىرزا دەرۋوبەر ئەللى، 2015، 255).

- ئەقى واتايە ئانکو واتایا فهشارتى د ناۋ واتایا فەرەنگىيە پەيقات د ناۋ گوتانادا ناهىتە ئاشكەرا كەن. ئانکو يان نەپاستەخۆيە، دبىت واتايە

۳- واتایین فهشارتی کیم وزهی د دهربپیناندا دمهزیخت، چونکی پرانیبا واتایین فهشارتی هر وکو هاتیبه دیارکن ب پیکا رهگزین: شیدیه و خوازه و خاستن، زانیاریین پراگماتیکی... هتدی دهینه دهربین کو ئوژی، دهربپینین کورت و واتادرن ب واتایه کا دی واتایا فهشارتی، ئانکو بکارهینانا کیم وزه و کورتبریتی. وکو: ا- بیزه ئازادی سوبههی بیهنه دانه. ب- دروسته.

ل دویش زانینا پراگماتیکی یا هفپشکین ناخفتني کورتبی و کیم وزهی د ئوی دانوستاندندیدا ههیه، ژبه رکو (أ) ئقان زانیاریان ددهته (ب) هرچنده ئو زانیاری د ئوی دانوستاندندیدا نین، بله کو ب شیوههیکی فهشارتینه. ئوژی ئه فهنه: ۱- (أ) یئی ئاماده نینه.

2- (أ) و (ب) هەردوو ئازادی دنیاسن.

3- (أ) دېیشته (ب) پىدېقىيە تو ئازادی ئاگەهداربکەی.

4- (أ) دقیت ئازاد نەھینه دەوامى و زەممەتى نەکىشىت.

4- گرنگى و ئەركەکى دېي ئەقى واتایي ئو بىردانكى ب هىز دېیختى و شىانىن مىشكى بەرفە دىكت، چونكى ئەق جۆرە واتايى پىدېقى ب شۇقۇكىن و ھزرکنىن كوير ههیه، هتاکو گوھدار ب دروستى بگەھىتە مەبەستا پوهن و ئاشكەرا ياخفتىكەرى.

5- ب شیوههیکی بەرقاچ چەندىن بیاۋ وکو: (پەوانبىزى، وەركىران، سىاسى، دادوھرى... هتد) مفای ژئەقى جۆرە واتايى دېيىن بۇ نەمۇنە ئىك ژئەركىن بىاشى وەركىرانى، ۋەگەھاستنا پېزىنېتىن فهشارتىنە ژ زمانى ئارماڭىچى بىاشى وەركىرانى، ۋەگەھاستنا پېزىنېتىن فهشارتىنە ھەلپۈرەنەن بەتكەن، خودان سىاسەتمەدار ل دەمى باڭگەشەيا ھەلپۈرەنەن بکاردەن، خودان واتایين فهشارتىنە. ھەرەسە ب ئاوايەكى ۋەپېشتىستا زانستى پەوانبىزى ل سەر واتایين فهشارتىنە، چونكى بابەتىن رەوانبىزى وکو: لېكچوادن و خواستن، خوازە، درکە،... هتد ھەمى خودان واتا و مەبەستىن فهشارتىنە.

6- گرنگىكى دى ياتا فهشارتى ئو بەر دەھەتە مە مەروقى ئاخفتىكى ب حاز و ۋيانا خۇ دەرېپىن و مەبەستا ئوی ژ ئوی ئاخفتى تىشەكى دى بىت كو ئەقەندە د واتایا ئاشكەرا دا ناهىتە دېتن.

7- گرنگىكى دى كو ئەق واتايى ب خوقە دگرىتن ئو و ل دەمى كەسەكى باردوخ و حالەتى دەرۇنېيى ئوی گەلەكى تۆند و دىۋار بىت. د شىادايدە ب پیکا ئەقى واتايى كونتۇلا ھەلچۇنما ئوی بېتى كىن. ئەق خالەزى باھرا پىتل دەق رەگەزى(مى) دەھىتە دېتن. بۇ نەمۇنە، ئەگەر زەلامەك ب ئەقى شیوهى بېزىتە ھەۋىتىنە خۇ: ئەقۇ بازار گەلەك يې ب قەرەبالىغ. ئانکو: (ئەم ناچىن). بەلى ئەگەر ب شیوههیکى پاستەخۇ بېزىتى(ئەم ناچىن). چىدېتى ئافرەت تۆوشى ھەلچۇن و تۆرەبۇنى بېت. كەواتە بکارهینانا شیوازى نەپاستەخۇ

دانوستاندنكاران(مسعود صحراوی، 2005، 48). ئەقان ھەمى دېيتان دىاردېبىت كەواتايى فهشارتى واتايى كا نەپاستەخۇيە، واتايى كە دەھىتە زېدەكىن ل سەر واتايى سيمانتىكى يا پەيغان و ژېر چەندىن ئەگەر و ئارماڭىچى و بابەتان دەھىتە بکارهینان و دەروروبەرى بۆل تىدا ھەي چونكى ب پیکا دەروروبەرى ئەم ل نەقى جۆرە واتايى دگەھىن و بى دەروروبەر مەحالە ئەق واتايى بەتىتە دەستىنىشانكىن و پوهنکەن.

2.2. ئەرك و گرنگىكىيا واتايى فهشارتى:

واتا فهشارتى ب ئىك ژ جۆرەن سەرەكىيەن واتايى دەھىتە هەزمارتن ھەر وکو پېشتر ئاماڭە پى هاتىبى دان ئە و جۆرە واتايى كە مەبەستى ب شیوههیکى فهشارتى دەرېبىت، ئەق واتايى خودان گرنگىكى كە زۆرە، گەلەك بىاۋ و زانست مفای ژى دېيىن. وکو بىاقين: (پەوانبىزى، سىاسى، ئائىنى، رەخنەيى،... هتد)، بەلى د ۋيانا رۈزەنەدا، گرنگىكى ئەقى زېدەتە بەرچاڭدەقىت، ئەقان گرنگىكىيەن بىتىنە ژەقىن ل خوارى:

1- گەلەك جاران كۆمەكا ھۆكەران وکو: (شەرم، ترس، پېزىرىن... هتد) كارتىكىنى ل ئاخفتىكەرى دەن، و د ئەنجمادا پەتايى دېتە بەر واتايى كا فهشارتىيە نەپاستەخۇ، بۇ نەمۇنە: (ئەرى دەستىتە دەھىتە ئەقى پېتىووسى). يان (ئۇز بېشم پېتىووس بى ل سەر مېزى). د قىرىدا ئاخفتىكەر پەيامەكا نەپاستەخۇ ئاپاستە دەكت كو ئەقى دانى پېتىوسييە ب ئەقى، ئەق شىوازى ھەلپۈرەن ئاخفتىتى ژى دەزقىتەقە بۆ ھۆكەرى ئەقى چەندى كو چىدېتى ئەقى كەسى داخواز ژى هاتىبى كەن كەسەكى ب تەمەن بىت يان پەل يائى ئەقى ياخفاكى ياخفاكى ياخفاكى ياخفاكى دەھىتە دەن. ئەق دىاردە ژى باھرا پىتل ئەقان جەڭلەندا دەھىتە دېتن بىن خۆپارىز، جەڭلەن كوردى ژى ئىك ژەقان جەڭلەن. 2- ئەق واتايى جۆرە موکمەك و ب ھېزىيەكى دەھەتە ئاخفتىتى، چونكى پرانىبا واتايىن فهشارتى، ب پیکا كۆمەلەكە زاراقەيىن وکو: شیدىمە خوازە و خواستن... هتد) دەھىتە دەرېپىن. وکو دەھىتە زانى د پاشت ئەقان زاراقاندا واتايىن كوير و فهشارتى ھەنە و ئەم بکاردەن بىن دا دەرېپىن و ئاخفتىن خۇ پى مۆكم و بېز بېخىن و ژەقى كى دېقە داكو ئەم مەبەستەكە فهشارتى ب پیکا ئەقان زاراقان بگەھىنەن گوھداران. بۇ نەمۇنە:

- دیوار بگوھن.

- ھشىاربە نە ئاخقە ئېكى دى دى ھاڙتە ھەبىت.

ئەگەر تەماشە ئەقان ھەردوو پىستەيىن ل سەری بکەين، دى بىنین ھەردوو رىستە ل دۆز ئىك مەبەست و مەرەمى دەزقىن، ئەقى(ئاگەداركەن)، بەلى جىاوازىيە ئەقان رىستەيان د ئەقى چەندىدایە كو پىستە ياخفاكى ب شىوازى ھەۋىتى و رىستە ياخفاكى ب شىوازى كى ئاشكەرا دەرېپىن ژى هاتىنە كىن.

دەربارەی ئەقىچەندى ئامىنوددىن(دېزىت: وەسفا واتايىي ياكو زەنگەزىن زمانى چەرسارى پەيغان يان پىستەيان يان پەنگەزىن دەرهەكى (چ زمان بىت چ ئەزمۇون بىت چ ئىكتوار بىت) دېزىنى ئىدىھەر(Aminuddin,1985,88).

ھەروەسا(کىرىدالاكسان) دېزىت: واتايى ئامازەبىي(ڈىدەرى) ئۇرۇ ياكو واتايى پەيوهندىبىي زمانى ياكى گەلەك موڭكى ل گەل جىهانان ڏەرۋەدا (ھېما وەزىندا ھەبىت كۆپ چەرسقەتكەننا پىكەتەبىي د شىاندابىي هېما بېتىنە شروقەتكەن. ب واتايى كە دى پىكەتاتا زمانى پاستەخۇ ئامازەبىي دەدەت واتايى ھىمەيان، رووانان، يان تايىبەتمەندىبىان يان ئى ئامازەبىي دەدەت پەيوهندىبىي كادەستىنىشانكى كۆئەپەيوهندىبىي دەتىتە دەتىن يان ئى ھەزىكىن كۆئەرۈكە پىزانىنانە كۆ بۇ تاشتەكى هاتىنە فرىكىن(Kirdalaksan,1993,186).

ھەر دەربارەي ئىدىھەرى (ھالىدای و حەسەن) دېزىن: دېبىت ئىدىھەر د تىكستىدا بىت، ئامازەبىي ب تاشتىن ڏەرۋەتى تىكستى بىدەت، يانلى چىدىبىت ئىدىھەر د ناڭ دەرۋەبەرى ب خۇدا ھەبىت. ھەروەسا (ھالىدای و حەسەن) ئى ئىدىھەر بۇ سى جۇران دابەشكىرىنە ئەرۋى ئەقەنە:

1- ئىدىھەرن كەسى - personal references : مەبەست ڙ ئىدىھەرن كەسى، جەنافىن كەسى بىن سەرەخۇ: (من، مە، تە...ھەت). جەنافىن كەسى بىن سەرەخۇ: (من، مە، تە...ھەت).

2- ئىدىھەرن سەر زارى - Demonstration : ئەقلىيەتكەرىنە بىتىنە ڇەجۆرەكى نىشانكاران كۆ ئاخىتنەكەر ب شىۋەبەيەكى زارەكى بىتىنە ڇەلېچەگەرى دەستىنىشانكەت، ئەرۋى ب پىكەتەنە كە قىتنا ئۇرى ل سەر پېقەرە دويراتىبىي. وەك(ل قىرى)، ل وېرا ھ. ئەۋىتىھە...ھەت).

3- ئىدىھەرن بەراوردىكىنى - comparature : د شىاندابىي بېتىنە گۆتن تاشتەكە دەتىنە ئەقجا بەراوردى د ناڭبەر دوو تاشتىن وەكەھەدا شىۋەبەيەكە ڇەشىۋەبىن لېقەگەرى و لېقەگەر ل قىرى دېبىتە لېقەگەرەكى بەراوردى (Haliday,hassan,1976,37). واتە تو تاشتەكى بېتىنە و تو ل شۇينى تاشتەكى دابنى بەلى ئەتە تاشتەنە بېتىنە ئۇرۇب خۇنىنە، بەلكو وەكھەقە بۇ تاشتەكى. بۇ نموونە گۆتنەكا مەزنان ياخىن ياخىن دېزىت: (ھېقا ل بن عەقىر) ل قىرىرە تو ھېفىت ب خۇنىنى، بەلكو تو وەك ھېقىي ياخىنە.

= ئامازەكىن د ھەر تىكستەكىدا، ھندەك تاشتان يان روودانان و ساخلەت و پەيوهندىيان، فەشارتى دەيلەت ھەرچەندە واتا ياخىن بەلى ب ئاشكەرایى ئىنىن. بۇ نموونە: ئەگەر كەسەكى پىرسىاركەزما را بىن ئامادەبۇونىن چەندن؟ دېبىت بەرسقەر بېزىت (دەن). ڇەرسقا پىستەيى ياخارە (دەن) ئانكۇ: (دەن كەس / ئامادەبۇونى). ئامازەبىي وان كەسان بىن (ئامادەبۇونى) د بەرسقىدا فەشارتى مايمە.

ھەمى زمانان پەخسارىن پىزىمانىيەن پىتىگىر بىن ئەين، بەلى ئەپىتىگىر ئى زمانەكى بۇ زمانەكى دى بىي جىاوازە. بۇ نموونە: د زمانى

بىي گىرنگ و كارىگەرە. ئاخىتنەكەر داشت ل دويش بارودو خى دەرونىبىي گوھدارى بكارىبەننەت.

3.2. جۇرىن واتايىا فەشارتى:

گەلەك جاران گوھدار يان بەرسقەر بۇ تىكەمشتن ل واتايىا فەشارتى نەچار دېن گەلەك خۇ ماندى بەكەن دا شروقەكەنە كادۇست ب پىنكا هەزىكىنى دەربارەي واتايىا فەشارتى ب دەست خۇقە بەتىن. بۇ ئەقىچەندى ئى دەربارەي واتايىا فەشارتى ب گەلەك تاشتەنە كە دەرۋەدا، ھەلوپىست، دەرۋەبەر و زانىنا دەرۋەبەر ھارىكارىبىي دەكت بگەتتە شروقەكەنە كا گونجاي.

بۇ ھەولدان ڇەتىكەمشتن و بجه بەيتاندا پەياما دروست دەقىت مەرجىن خواندىندا پېزىز و د ناڭبەر بېزىدا بېتىنە پاراستن، داكو ب دروستى ل مەبەستى بگەن و مەرەما پىرسىسا خواندىندا پېزىز ئۇرۇ دەرسەت بەتىن دروست بېتىنە زانىن، بەلى مەرەما خواندىندا دناڭ بېزىدا، زانىنا واتايىن ھەشامىتىنە (AL-Zughoul,2017,169).

سەبارەت جۇرىن واتايىا فەشارتى، ئەم داشتىن ئەقان جۇرىن ل خوارى دىارييکەين:

1- واتايىا ئامازەبىي فەشارتى - meaning : The implicit referral -

بەرى ئەم بچىنە د ناڭ كۈزىكى باھتىدا، فەرە بزانىن واتايىا ئامازەبىي Referential meaning - چىيە، ل دەمى پەيىش ئامازەبىي دەدەتە تاشتەكى دىاركىرى يان بويانەكى يان پەيوهندىبىي كى كو د شىانا كەسىدا ھەبىت ھەزىلەتكەت يان د مېشىكى خۇدا وېتە بکەت، دېزىنە ئەقىچە جۇرى واتايىي، واتايىا ئامازەبىي. ئەقلىيەتكەت يان كەنىز ئەقلىيەتكەت ب پىكەتەيەكى دەستىنى بىتىنە كە دەپەت كەن (شىرزا دەرسە بىرى عەلى، 2015, 227).

واتايىا ئامازەبىي(ئىدىھەرى) ئۇرۇ: دەمى ئاخىتنەكەر پەيىقەكى يان پەستىيەكى بكارىبەننەت، دا ئامازەبىي ب تاشتەكى يان واتايىي كادەستىنىشانكىرى بەدەت كو د جىهانان راستەقىنەيدا مەبەست پىيەتە بۇ نموونە: پەيقا (سېق) ئامازەبىي ب فيقىيەكى دارەكادەستىنىشانكىرى دەكت و خەلک واتايىا (سېقىد) دزانىن، ۋېرکو ئەوان سېق ياخىنە كە دەستىنىشانكىرىيە، يان بويانەكە يان پەيوهندىبىي كە مروۋە داشت بېتىنە يان ھەزى ئەقلىيەتكەت، ب ئەقلىيەتكەت ب پەنگى پەيقا سېق هاتە نىاسىن، ۋېرکو وەسا هاتە دېتىن و ب ئەقلىيەتكەت بناڭكەن (مەدرىد لارسون، 2007, 65).

ھەبۇنا ئىدىھەرى بۇ شروقەكەننا واتايىي گەلەك ياكى گىرنگ، چونكى ئەگەر ئىدىھەر د نىاس ئەبن، دى تىكەمشتەنە واتايىي گەلەك ياكى ب زەممەت بىت.

8- ئاماژهیین په یوهندیبی کو ل دهمن په یوهندیکرنیدا رویددهن(37 Larson, 1984).

9- تشت و پویدان کو بربتیبیه ڙ بابهتی ٺاختنی. بو نمونه دهمن دهیته گوتن: (سقا یې ساره.) وئو ب خوی گرم بیت ل ئوی دهمن گوهدار دی هوسا تیگه هیت کو ٺاختنکه ری ټرانه یان پی دکت.

په یوهندیبا د نافبه را هفچشکین ٺاختنیدا ڙلای ٻله و پایه و تهمن و جوړی په یوهندیبی د نافبه را ئواندا دهیته دهستنیشانکن. هروه کو ٺاختنکه ری گوهداری: (په جهري ڦېکه.) ل فیزی جوړی داخوازیبی کا فرمانه یان داوایه. دمینته ل سه رازنین و بارودوخنی ئوی په یوهندیبا د نافبه را هفچشکین ٺاختنیدا، ئوزی ئه گار داخوازی ڙ خودانی مال بو هاریکاری ئوی بیت (خولام) یان ڙ بابی بو کوری یان ماموستای بو قوتابی "ل ئوی دهمن ئو داخوازی دی بیته فرمان. بهل ئه گار ٺاختنکه ر و گوهدار د ئیک ئاستدابن، ل ئوی دهمن ئو داخوازی دی بیته داوا (شیرزاد سه بری علی، 2011، 109-108).

ئه ڦرگه زه بو دهستنیشانکرنا واتایا گلهک د گنگ و گاریگه رن، ڇېرکو ئه ڦ تشتنین هنهنی یین ڙ دهرقه یی زمانی و روله کی گنگ د دهستنیشانکرنا واتایا بارودوخنی یا ڦهشارتیدا دکت.

4- واتایا پیگههیبا ڦهشارتی -
The implicit positional meaning:

ل گهل واتایا ڙنیده ری و واتایا پنځستیدا، واتایه کا دی یا ههی، دبیزني واتایا پیگههی (مقامی)، تیگه هشتانا هر تیکسته کی ڙ تیکستان ئیک لا دکت. په یام د هلویسته کی گههاندیبی تابیه تدا ٺاقا دبیزني واتایا پیگههی د نافبه را نقیسه ریان ٺاختنکه ر و گوهداریدا، ئو په یوهندی کارتیکرنی ل گههاندی دکت کو (جهی گههاندی)، دهمنی رو دانا ئوی، تهمنی ٺاختنکه ر و یې ٺاختن بو هاتیبه گوتن، په گهه زئی ئوان ئایا نتیره یان می یه، پیگههی ئوان یې جفاکی، په یوهندیبا ئوان ل گهل ئیک و هر تشتی بو چوونیں بری نوکه) بو مه دیار دکت و ل هلویستی گههاندی ڙنیده دکت و ڙ پاشخانه یا په ډشه نبیریبا ٺاختنکه ر و گوهداری، و گلهک کارین پیگههی یین دی، ڙ ئوان هه میان واتایا پیگههی ده رکه څیت (ملدرید لارسن، 2007، 73-74).

بو نمونه: ئه م دشین ب گلهک یه که یین فرهنه نگی ئاماژه بی ب ئیک که سی بدھین، زه لامه کی ناڅی ئوی (ئالان) بیت، ئه م دشین بیزین ئالان، بریز، یان ماموستا... هندا، ئوزی ل گور پیگههی. ئو ڇیگرنه واتایا پیگههی د ناخن خودا هلدگریت و دبیت ئاماژه بی ب جهی پیگههی بکت، ئایا فرمیبیه نه فه رمیبیه. دبیت هه قالی (ئالان) ی ل دهمن سپیدی سلاڻ بکتی و بیزیتی (ئالان)، هه مان که س ل هه مان

ا- ملا برایه ته ل کیڙ گهه کا بازیه دهوكیه؟
ب- ل گهه کا ئازادی.

ئه گهر ته ماشهی ئه فی دانوستاندندا ل سه ری بهیته کرن دی هیته دیتن د پسته یا (أ) دا ٺاختنکه ری پیزانین که ڦن هنه، و ب پیکا ئه فی چه ندی دغیت پیزانین زیده تر ڙ گوهداری و هرگریت، پیزانین ڙی ئهون کو ئه و پیشوهخت در زانیت برای گوهداری مال ههی و ملا ئه وی ڙی ل بازیه دهوكیه، به لی نزاٹ ل کیڙ گهه کا بازیه، ئانیاریبین نوی ڙی ئوهن کو گوهدار ددہت و د بهرسقیدا دبیزیت ل گهه کا ئازادیه (حاتم ولیا و ذیان عبدالله، 2015، 41-40).

ب- توبیکت و کومینت - Topic and Comment :

ئه م دشین بیزین هه می پسته ڙ لای ٻیزانیناقه ڙ دوو بهشان پیکههین ئه وی: (توبیک و کومینت ن، توبیک) کسکه که یان تشتکه کو مه بستا سه ره کی یا ٺاختنکه ری، (کومینت) ڙی ئوهن کو دهرباره (توبیک) د ٺاخنیت یان ڙی توبیکی شروعه دکت (هه مان ڙنیده، 40-41).

جوهیه ئانکو یې بیرتیه.

توبیک کومینت

د زمانی کوردیدا ب شیوه یه کی ئاسایی توبیک هه ردهم و هکی بکه ری ده رکه څیت یان ڙی یا گریدایه ب بکه ری، کومینت ڙی یا گریدای ب بشی کداری څکه کو مه بستا سه ره کی یا ٺاختنکه ری، کومینت ڙی ئوهن کو دهرباره توبیکی د ٺاخنیت یان ڙی توبیکی پوهن دکت 3- واتایا بارودوخنیا ڦهشارتی -
The implicit status meaning:

د ئه فی جوړی واتاییدا په یامه ک د بارودوخنی په یوهندیکرتیدا یان د بواری په یوهندیکرنے کا دهستنیشانکریدا دهیته ئه تجامدان و به رهه مهینان کو ڙ گهه ری گلهک هوکاران و هکو (تەمنی، په گهه زی، بارودوخنی ډوشه نبیری و جفاکی، پله یا په یوهندیبی، گریمانه یین پیشکی... هندا). په یامه دبیت (Larson, 1984, 37).

(لارسن) دبیزیت: ئه ڦ واتایه ڙ ئه تجامانی په یوهندیبا د نافبه را ٺاختن و ئه و بارودوخنی د دهمن ٺاختنکه دهیتا دبیت و چیبیت واتا بکه څیت ل ڙیر کارتیکرنا هندهک تشنان و هکو:

1- په یوهندیبا د نافبه را ٺاختنکه ر و گوهداریدا.

2- به گهه وندی ډوشه نبیری.

3- دهستپیکرنا پروسيسا په یوهندیکرنی.

4- دهمن گوتاری.

5- تهمن و په گهه ز.

6- بارودوخنی جفاکی یې ٺاختنکه ر و گوهداری.

7- ته خمینین پیشوهخت (گریمانن پیشکی) یین ل دهمن په یوهندیبی دهیته دیارکن.

هندي ب واتایا جهی هاتیه بنافکن، چونکی ئو واتایا زیده فناگریته قه ب دهروبه‌ری، به‌لکو ب هندهک ئامرازان و پېیف و مورفیمان قەدگرپیت(محمد محمد یونس، 2004، 48). وەکو: -ئینگلیزه ئانکو یی زیره‌که.

د ئەقی پسته‌یا ل سه‌ریدا واتایا زیره‌کیبی ب ئىگلىزیفه یا هاتیه گریدان.

2-واتایا پراگماتیکی:

(گوايس)ئەقی جۆری واتایی دابهش دکەت بۇ: ا- تایبەتى: ئەذ جۆری واتایی ب تىنى ڈ دهروبه‌ری دھیتە وەرگرگن، ب پىکا-چەگەریانى بۇ بنە مايى هاریکاریبىي كوتىدا مەبست و گوتنا زارەکى ئىك ناکرن ول دويش دهروبه‌ری د گوھورىتىدایه. ئەققا ڇ بەر هەر ئىگەرەکى بىت(پىرگرگن، ترس، شەرم...هەند). بۇ نمۇونە ئافرەت ل ڇىر کارىگەریا ئەوی بارى چقاکىبىي تىدا دېیت ب هىچ پەنگەکى نەقىت هەزرا خۇ ب زەقى و ئازادى دەربېرىت و خۇ بەرامبەر زەلامى بەپرسىار بکەت، ڇېھر هندى ئاستى سەرەقە و ئىنۋەتىرىتىر زەلەمەن بەپرسىار بکەت، ڇېھر ئەنەن ئەققا ڇ بەر هەر ئەنەن ئەوان وەك ئىك نىنە. هەر وەکو د ئەقی پسته‌یا ل خوارىدا دىار دېيت:

-سەعەت چوار دى ھىيە دېف من را ل مالا باپى من؟ ئەذ پسته داخوازىيە هەر چەندە يازارەکى د شىۋەيى پرسىيارىدایه، بەلى د كۈركىدا مەبستەكا ۋەشارتى ھەيە، كو داخوازىيا ئافرەتتىيە ئارەزوويا ئەوی چەندى دکەت بچىتە دويقرا و بەينىتەقە دىاركىدا(سەعەت چوار) ھەر بۇ ئەوی مەبەستىيە(محمد مەعرۇف فەتاح، 1985، 233). ب- گشتى: ئەذ جۆرە واتايى بى ۋەگەرپىان بۇ دهروبه‌ری دھیتە وەرگرگن(عەبدولواحيد موشىر دزېبى، 2014، 67). بۇ نمۇونە: -ئازكىي جانتەكا نوى كېرى.

ئەذ دەربېپىن بى ۋەگەرپىان بۇ دهروبه‌ری دھیتە زانىن كو (ئازكىي) پارە ھبوبىنە.

4.2. ھۆکارىن پەنا بىرئە بەر واتایا ۋەشارتى:

پەنا بىن بۇ واتايىن ۋەشارتى ل دەمئى ئاخىتنى د شىاندایە بۇ گەلەك ئەگەر و سەدەمان بىزقىن، هندهك ڙ ئەوان هوکاران ڑى ئەقىن ل خوارىتىن:

1- خۇپاپاستن ڙ زىدە بىيىشىي و ئاخىتنى نە پىددىي د چارچوھى پرسە يَا ئاخىتنىدا و ئەذ چەندە ڙى ڈ پىخەمەت ب ساناهىكىن تىكەھشتىدا واتايى ئاخىتنى ڈ لايى گوھدارىقە دھىتە بكارهينان. واتە دا ئاخىتن درىز نەبىت و حەشو نەكەقىتە تىدا و داكو گوھدار بى وەستىيان يَا پىددىي ب دەست خوڭە بەينىت.

2- ئاخىتنىكەر ھزىدەكت كو گوھدارى پىزنانىن ل سەر واتایا دەربېرى يَا ۋەشارتى ھەنە.

پۇذل زانکوئىي بىيىشىي مامۆستا. كەواتە ئاماڭەپىكىندا واتایا پىنگەمى ب شىوه بىيىن زمانى بىن جىاواز دھىتە ئىگرگن.

دېبىت ئۇ پىزنانىتىن ئەم دھىلەنە ۋەشارتى دەمئى ئەم ل گەل كەسەكى دئاخقىن، بەتىنە ئاشكەراكىن بەرۋاقىزى كەسەكى دى بۇ نمۇونە، ڙىنەك بىزىتە ھەۋىنى خۇ(ئالانى ئەققۇر مولەت دېتىت). ول دەمئى ھەمان واتايى بۇ پىغەبەری قوتاپخانە بى ۋەبگوھىزىت دى بىزىت: (كۈرى من ئالانى ئەققۇر مولەت دېتىت). يان (كۈرى من) مۇولەت دېتىت. پىزنانىتىن (كۈرى من) ل دەمئى ل گەل ھەۋىنى خۇ د ئاخىتى يَا پىنچى نىنە ئالانى بەدەتە نىاسىن، چونكى ھەۋىنى ئەوی ب خۇ دىزانىت ئالان كىيە. بەلى ل دەمئى ل گەل پىغەبەری قوتاپخانە بى دئاخقىت، پىدەقىيە دەربېپىن (كۈرى من) ل گەل بەينىت. پەرانبىا جاران ول دەمئى دانوستاندىن سروشىتى ئەول دويش پىنگەمى دھىتە گوتىن و ئەذ چەندە تىكەھشتىنامە بەستى بىي بكارهينان گەلەك پەيقان ب ساناهىتى لىدىكەت. بۇ نمۇونە: ل دەمئى دايىكە دېبىنەت ژاروکى ئەوی، دەستى خۇ بىن دکەتە د ئاگرىدا، دکەت قىرى و دېبىزىتى: (نە)، ژاروک ل وېرى دى تىكەھيت كو پەياما دايىكا وى ئەققىيە: (دەستى خۇ نەكە د ئاگرىدا). ئەذ ھەم پىزنانىن د پېغەكىدا دىاربۇون ڇېرکو پىنگەھى ئەوە(نە) يى ئەوی واتايى دەدت(ھەمان ئىدەر، 73-74).

5-واتایا ۋەشارتىبىا دەربېرى meaning

واتایا ۋەشارتىبىا دەربېرى يان كارەكى ئەو واتایا ۋەشارتى ب خوقە دىگرىت، كو ل گەل ئاخىتنى دھىتە دەربېپىن و مەبەستى ب ۋەشارتى و نەپاستە خۇ دئىخىتە پىش چاڭ و ئەذ جۆری واتايى ڈ واتایا پەيقان دەردەقەقىت و دهروبه‌ر پولەكى گرڭ تىدا دەگرپىت و دابەشى ئەقان جۆرەن دېبىت(عەبدولواحيد موشىر دزېبى، 2014، 65):

1-واتایا ۋەشارتىبىا جەنى:

ئەو واتايىن زىدەبىيەن پستەبىي ب خوقە دىگرىت كو ب دەرە(دەرەبەر) يىھە ئەھاتىنە گریدان و نەھاتىنە دەربېپىن، ڇېھر

گلاسى نىزىكى من بىكە). كود پاستىدا ئەذگۈتنە واتايى ئەۋى ئاڭىزى
بىدە من، بەلى ب پاستو خۇبىي داخواز ئىنەكتىپ، ئەۋىزى زېر
ھۆكارى پىزىگۈتنى.

9- ھندەك بابەتىن ئاخقىنى، ھەستىيارى دنافدا ھەنە كومروقى
نەچارىدىكەن مروقى ب پىكىن فەشارتى و نەپاستەخۇ دانوستاندىن
ئەنجامىدەت، ھەر وەكول دەمى كەسەكى بقىت قەرەكى كەسەكى
لى قەبگەرىنىت، بەلى نەقىت كەسىن دەرەوبەر بابەتى بىزان، ئىكىسر
دى بىزىتىت: (ئەمانەتەكى تە يى ل دەش من). يان (من دەقىت پشتى
سەعەتە كادى تە بىبىنم). و گەلەك دەرېپېنین دېيىن ب ئەشى شىيە،
ھەرەسا گەلەك جاران د ئاخقىنى ب خۇ دا ب تايىت د ئاخقىنى
دايىك و باباندا چەندىن مەبەستىن فەشارتى دەتىنە بكارەھىنان، دا زارۇك
درەستىبا بابەتى نەزانىن، ئېرکو دېيت بابەت زىنەت بىي ھەستىيار بىت.

10- ھەرەسا رەنگە گەلەك فەشارتىنە مەبەستى د ئاخقىندا ژ
ئاشكەراكىنا ئەۋى باشتىرىت، چونكى د گەلەك بواراندا ۋەشارتنا
ئاخقىنى و نەگوتنا ئەۋى ب شىيە يەكى پاستەخۇ چىتىتىت گەلەك
كىشە و ئالۇزىيان نەھىلىت و زيانى ب پەيوەندىيەن جەفاكى نە
گەنەنەت.

كەواتە ئەذ ھۆكارە و چەندىن ھۆكارىن دى كارتىكىنى ل شىيوازى
دەرېپېن ئاخقىندا مروقى دەنەن و د ئەنجامدا مروقى نەچار دەكت
پەنائى بىتە بەرچەندىن واتايىن ۋەشارتى د ئاخقىندا.

5.2. مەرجىن واتايى ۋەشارتى:

1- دەقىت ئاخقىنکەر پەياما خۇ ب شىيە يەكى ئازىزىنە
پېشكىشىكەت و دەقىت گوھدار ئەشى پەياما ئاپاستەكىرى ژ لايى
ئاخقىنکەر يېشىۋەدەكتە.

2- د چارچوچى گوتارا زمانىيَا ۋەشارتىيدا د روول و ئاخقىندا
دەستپېكىيدا ئاخقىنکەر ب بىكە(ئەنجامدەرئى كىرىارى) و گوھدار ب
كەسى كارتىكىرى(كارلىكىرنى) دەتىنە هەزىمارتن و ئەذ چەندە سەبارەت
روول و ئاخقىندا ل دويىدا (دووى) بەرۋەقاڑى دېيت.

3- قىت گوھدار ب شىيە يەكى شاش د مەبەستى ئاخقىنکەر ئى
بگەھىت و ئەذ چەندە دېيت ژ لايى ئاخقىنکەر يېشى ب شىيە يەكى
مەبەستدار و پلان بۇ دارىيەتى ھاتبىتە ئاپاستەكىن.

4- ھەۋاشكىن ئاخقىنى(ئاخقىنى) گوھدار و گوھدار د پەتىريا جاراندا
پېتىگىرىي ب كومەكا رېكار و پەفتارىن كومەلايەتى و بابەتىن زانقانى
د ئاخقىندا دەنەن و ئەذ چەندە ب مەبەستى سەرىتىخستىن پەرسىسسا
پەيوەندىكىرنى دەتىتە ئەنجامدان.

5- ھەمى ئامازەيىن شەرقە كىرنى د ئاخقىندا ئاپاستەكىيىداج ناخخۇيى
يان ژ دەرەقە يان ئى زمانى يان نەزانىنى بن، ل دويىش ئەركىن
پەيوەندىيە د ئاخقىندا ئاخقىنکەر و گوھدارىدا دەتىنە شەرقە كىرن.

3- ئابورىكىن د دەرېپېنیدا و ئەذ چەندە زى ب واتايى كورتىرىي
دەتىت.

4- واتا ب شىيە يەكى گشتى پشتېستى ل سەر پاشخانە يە
زانىارىيەن جىاوازدىكەت و ئەشى چەندى زى پەيوەندى ب كاودانىن
گىرىتىدەي ب دەرەوبەر ئاخقىنى يېن گىرىتىدەي ب ئاخقىنکەر و گوھدارى
و كاودانىن ئاخقىنىقە ھەيە و ئەذ چەندە زى كاودانىن ئاخقىندا
نەپستەخۇ بەرھەمدەھىنەت(بن عيسى أزايىك، 1992، 57).

5- چىدىبىت ئىلك ژ ئەگەران تاقىكىن بىت، ئەۋىزى ب پىكاكا تاقىكىنە كا
دىيارىكىرى بۇ ب دەستقەھىنانا گەلەك ئارماجان. ئانكۇ دېيت مروقى
كەسەكى تاقبىكەت داکو ب درەستى بگەھىتە ئەوان ئارماجان بىن
مەبەست پى ھەي. ھەرەكەن دەپاستەخۇ بىزىتى: (ئەذ گەراسە
گەلەك بى چوانە). ئەۋىزى بۇ ئەۋى مەبەستىيە كادى ھەقال يەھەقال
ئەۋى چ بىزىت.

6- ئەگەرەكى دى بىرەتىيە ژ حەز و ئارەزووپى بۇ گوتەن يان نەگوتنا
تاشتەكى د ئىلك دەمدا بۇ نەموونە بكارەھىنانا دەرېپېنە كا نەپاستەخۇ
بۇ گوتەن تاشتەكى كو واتايى كادى بگەھىنەت، هەتا ئەگەر نە رەھتى
و توزەبۇون ل دەش گوھدارى درەستىكەر، توكلىپى بکەت و بىزىت
مەرەما من ژ ئەۋى ئاخقىنى ئەن نەبۇو. بۇ نەموونە: ئەگەر تو بىزىت
كەسەكى (تو چەند بەرۋەندىيە خۇ دىزىنى). و تو بىبىنى كارۋەدانا
ئەۋى بەرامبەر ئاخقىندا تە ئىتكەتىقە، تو داشىي ئىكىسر بابەتى
بگوھپىرى و بىزىتى مەبەستا من ئەن نىنە برا كوتە ب تىنى خۇ دەقىت،
بەلكو مەبەستا من ئەنە تو گەلەك كى شەھەزەزى من ژى خۆزىيە ھەندى
ھەيە كو ئەز ژى وەكوتە بام.

7- ئەگەرەكى دى دىزقىتى بۇ ھۆكارى خۆشىيى، واتە بۇ دەرېپېنە
تاشتەكى كو دى كەيف و خوشىيى ل دەشكەسانىن بەرامبەر دروست
كەت. ئەذ دەرېپېنەن ب ئەشى شىيە بەھرا پىتل دەش مروقىن
كۆمىدى و سوھبەتچى دەتىن. بۇ نەموونە: دەمى تەمەنلى
گىرىي)، ئەش بۇ ھەندىيە كو گوھدار (درەنگ) بى گەشتى.

8- دوويرى و نىزىكى يەپەيوەندىيەن جەفاكى وەكى (پلەو پايە،
تەمەن، پەگەز... هەند) ئىلك ژ ئەگەرانە كومروقە پەنائى بىتە بەرۋاتا
و مەبەستىن ۋەشارتى د ئاخقىندا. بۇ نەموونە: دەمى تەمەنلى
ئاخقىنکەر ژ بى گوھدارى مەزنتر بىت. ھەرەكەن باب و كورىن
ئەۋى، ل دەمى باب بىزىتە كورى خۇ (گلاسەكى ئاڭى بىدە من). دى
ئەذ گوتەن يە ئاسابىي و پاستەخۇ بىت وچ لايەنن ئەۋەن ئەشارتى د ئاخقىندا
ئەۋىدا نابىن، بەلى ئەگەر ئەذ چەندە يە بەرۋەقاڻى بىت، ل ئەۋى دەمى
دەرېپېنە كا وەكى يە سەرە نەتىتە كەن، چونكى تەمەنلى بابى ژ بى
كورى مەزنترە و ژلەكىتىقە د جەفاكى كورىدا جەھى شەرمىنە كور
داخوازىيە كا ب ئەشى شىيە ژ بابى خۇ بکەت، لورا ل شوينا ئاخقىندا
ل سەرە چەندىن دەرېپېنە دى دەتىنە گوتەن وەكى: (بىزە حەمات باب
دەستتى تە دگەھىتە ئەۋى گلاسى ئاڭى). يان (ئەز خولام باب ئەۋى

گوهدار بگهیت و اتایا فشارتی. ئەپروفسیس ناهیته ئەنجامدان ئەگر پیزانینین نه زمانی یان پیگەمی ل سەر پیزانینین زمانی بین کو پەیف ۋەدگوھىزىت، نەھىتە زىدەكەن و ئەچەندە يا گرنگە داكو پروفسیسا ئاماڙەپیکرنى پى بھیتە ئەنجامدان ئانکو ۋەگوھاستن ژ واتایا ئاشکرا بۇ واتایا فشارتى پىدەقى ب فاكتەرەن نەزمانىن. وەکى پیگەمی و دەوروبىرىن: (دەرۇونى، جڭاکى و زانىنى) نە و دېت ئەفاكتەرە پىكەن بەن و واتایا فشارتى دەستىشىشىنگەن (ھەمان زىدەر، 736-737). وەکو (كۆچكى ئۇرى ھەردەم بى ھەلە). ئەقە نموونەيەکا ۋەوانبىتىيە و (درېكىيە) بۇ كەسەکى بكارهاتىيە كۆكەلەك بى دەستقەركى و مەرد و مىھەن حەوينبىت كۆ ئۇقەزى واتایا كا فشارتىيە. ئەفاتايە ب پىكا زنجىرەيەکا پە یوهندىبىت ئاماڙەپیکرنا لوڑىكى بجه دەن و ئاشکرا دېن. ھەرەكە دەشۇقەكىدا رىستەيَا ناقېپىدا دىار دېيت. ب ئەقى پەنگى ل خوارى: كۆچكى ھەردەم ھەل پىدەقى ب گەلەك داران ھەيە. - گەلەك دار پىدەقى ب گەلەك سوتىنى ھەيە. - گەلەك سوتىدا داران پىتىقى ب گەلەك خوارنى ھەيە. - گەلەك خوارنى ڑى پىدەقى ب گەلەك مىھەن بن. - گەلەك خورە پىدەقىيە گەلەك مىھەن دەن. - گەلەك مىھەن ئانکو ئەزلامە مەردە مىرە و مىھەن خويىنە.

3- واتایا فشارتى تايىەتمەندىيە كا بىزەر يا گوتارا زمانى مرؤفىيە و هەتاکو واتایا فشارتى بەنەتە دەستىشىشىنگەن پىدەقىيە تەكۈزۈونا (تاكىلماشىن زمانقانى بەنەتە كەن)، دىاركىدا واتايىن فشارتى پشتەستنا خۇل سەر ياسايىن گوتارى و ياسايىن گشتى بىن كو پروفسیسا ئاماڙەپیکرنا ئەوان واتایا ۋېكىتىيەت دەكت. ۋېن دەستىشىشىنگەن واتایا فشارتى پىدەقىيە ئەم ڙېنىاتى زمانىي پەيىن دەربازىبىن، ڇېرەكى ئەپەنەتە دەرۋازەيەكى كۆ ئەم تېپا دەرباز دېن، دا بگەھىنە واتایا فشارتى. واتە: بۇ واتایا فشارتى دېتىت خۇ د سەر پىكەتەيىدا بەهاقىزىن. ئەم ب پىكەتەيە ل دويىف ساخلىمەيا خۇ پېغەری بېيارى ل سەر خۇ دەستىشىشىنگەن، كا چەند مەرجىن پىزمانى ھەن. ھەرەسا دېتىت ڙ سنورى زانسى سيمانتىكى دەرباز بىن داكو واتایا فشارتى بەنەتە شۇقەكىن. چونكى شۇقەكىدا واتايىن فشارتى ب تىن ناكەفىتە دېن تايى زانسى سيمانتىكىدا. ئانکو بۇ ۋەكولىنا واتایا فشارتى، زىدەبارى پىكەتە و سيمانتىكى پىدەقىيە مرۇقى شەھەزايى د پراگماتىكىدا ڇىھېت، ڇېرەكى پراگماتىكى گرنگىيى دەدەت ئەوئى پە یوهندىبىدا د ناقېبرە ئاخقەنى و بكارهيناندا ئۆيىدا ھەي (عبدالسلام العيساوي، 2015، 736-737). بۇ نموونە ئەگەر تەماشىي پىستەيَا: (تشت ب بېتەن فەرە چىدىن). بەنەتە كەن، دىار دېيت كۆ ئەقە زمانى گەلەك

6- ئەگەر ئەپەنەتە دىاركىدا ب شىوه يەكى تەمام ھاتنە جىبەجىكەن، دى پروسەيا ئاخقەنى يا سەرەتكەن ئەنافېرە ئاخقەنىكەر و گوهداريدا بەرەم ھەيت و ئەگەر هەندەك ڙئەقان ئاخقەنى يا سەرەتكەن ئەنافېرە بەرەم ھەيت.

7- ئەگەر پروسەيا ئاخقەنى د ناقېبرە ئاخقەنىكەر و گوهداريدا سەرەتكەن ب دەستقەن نەھىنە، دى ۋەقەتىان د ناقېبرە ئەواندا دروست بىت.

8- ئەگەر ئاخقەنىكەرى پەنا بۇ ئاخقەندا فشارتى يان ئاماڙە ب واتایا مەبەستدار د ئاخقەندا خۇدا نەبر، دى پروسەيا ئاخقەنى ب شىوه يەكى شاش ب رېقە چىت.

9- ئاخقەنىكەر د پېشکىشكەندا گوتىن و واتايىن فشارتىدا كومەكا دەستەوازەيىن خودان شۇقەكىنى، جىاواز پېشکىشكى گوهدارى دەكت و گوهدار ب شۇقەكىدا ئەقان گوتنان پادېيت، ئانکو ئاخقەنىكەر ب دامەزىنەر و گوهدار ب قەدىن و شۇقەكى رى ئەقان گوتنان دەيتە هەئمارتن (بن عيسى أزابىك، 1992، 60-62).

6.2. واتایا فشارتى و ميكانزمىن شۇقەكىدا ئەويى:

ئەگەر مە بېتىت بە حسى واتایا فشارتى بەنەتە كەن پىدەقىيە ميكانزم بەنەتە دەستىشىكەن داكو واتا و مەبەستىن ئۇرى يىن دۈر بەنەتە زانىن، ئەوين د زمانقانىيا سەرددەمدا و ب تايىەت د پراگماتىكىدا باس لېتەتەكەن ئانکو ”ئەپروفسیس پىدەقىيە جوداھىبىي بېتىخىتە د ناقېبرە دوو واتايىدا ئۆزى: (واتایا پاستەقىنە ئاشكرا) و واتایا نەپاستەقىنە (فشارتى) نە و دېتىت ئەۋەزگىيەن بەنەتە دەستپېتىكەن كۆ ستوينا سەرەكى يا پە یوهندىكىنى ئۇرۇ كۆ بېزە يان گوتىن ھەردەم ب ئاشكەرایى وەك خۇ ناھىتە گوتىن و تىنگەھشن. بەلکو واتايىن فشارتى ڇى دچن، و ئەم ب پىكا پروفسیسا ئاماڙەپیکرنى دگەھىنە ئۇرى واتایا فشارتى (رنا الفەغانى، 2018، 870).

ل خوارى دى ھەول ھەيتە دان هەندەك ميكانزمىن واتایا فشارتى بەنەتە دەستىشىكەن. ب ئەقى پەنگى ل خوارى دىاركىدا

1- پىدەقىيە گوهدار سيمانتىكىيا راستەقىنە يا پە يقان د فەرەنگىدا بىزەنەت، دا بېتە دەستپېتىكە ئاماڙەبىي پېتىكەت، ئۆزى ل دەمى بېتىت واتايىن فشارتى بىزەنەت. واتايىن فشارتى پشتەستنى ل سەر واتايىن پەيىن زمانى دەن و ئەچەندە بېتە پېتىكە دەربېنەن ئاشكەرا و فشارتى ڙئىك بەنەتە جوداکەن (عبدالسلام العيساوى، 2015، 736-737).

2- ھەرەسا پىدەقىبۇونىن دانوستاندىنى، ميكانزمە كۆ بۇ زانىنا واتايىن فشارتى. ئەپەنەتە كۆ ميكانزمە پشتەستنى ل سەر هەندەك پەرەنسىبىان دەكت كۆ هەندەك ڙئەوان پەرەنسىبىان زمانىنە و هەندەك نەزمانىنە، بۇ وەسفكەندا پروفسىس ئاماڙەپیکرنى يىن گرنگ، داكو

ل دوماهیکى پیدقىيە ئامازه ب ئۇرى چەندى بھىتە دان ھەتاڭو واتايىا فەشارتى بھىتە زانىن، دېلىت ڏ واتايىن پېقىن پىتكاتىي يىين نەريتى دەرباپىپىن و ھەست ب ئۇرى چەندى بھىتە كىن و ئەقە مەرجى زەلابۇونىيە(transparency condition)، و ئەڭ مەرجە ل ئۇرى دەمى پەيدا دېيت دەمى واتايى ساڭلەتە كا لاۋەكى ھېبىت، وەكۆ دىياردەيىن پىدىقىبۇونىن دانوسستاندىنى و كىردەيىن ئاخفتىنا نەپاستەخۇدا دىياردېيت(فرانسوا رىكاناتى، 2018، 124- 128). وەكۆ:

- ل ۋىرى ئەمینە.

ھەر دەمى كىردەيى ئاخفتىنا نەپاستەخۇدا يائۇنى پەستە يال سەرى ل دويىش دەوروبەرى ھاتە دەستىشانكىن و بۇو (گەفکىن) ل ئۇرى دەمى مەرجى زەلابۇونى ڏ واتايىا فەشارتى يائۇرى پەستە پەيدادبىت و ئەقەزى د ناقبەرا ھەقپىشكىن ئاخفتىدا دىياردېيت، ل دويىش ئۇرى دەوروبەرى د ناقبەرا ئەواندا ھەمى.

8.2. جوداھى د ناقبەرا واتايىا ئاشكەرا و واتايىا فەشارتىدا: جوداھىكىن د ناقبەرا واتايىا ئاشكەرا و واتايىا فەشارتىدا د بىياز و فەكولىتىن جودا جودا دا ھاتىيە بەحسكىن. د ھندهك ۋەكولىتىندا ئامازه ب ئۇرى چەندى ھاتىيە دان كو ياب زەحمەت ئەڭ ھەردو واتايى بھىتە ژىڭجوداكن، ژىركرى ئۇرى دەوروبەرى يىپەيف تىدا ھاتىيە تىيگە ھەبن ئۇرى ژئەگەر ئۇرى دەوروبەرى يىپەيف تىدا ھاتىيە دەربىپىن و گوتىن(Al-Jarrah, 2015, 51).

سەھرای ئۇرى چەندى، چەندىن ۋەكولىتىن دى جەخت ل سەر ئۇرى چەندى كىرىيە، كو ياكىنگى بۇ تۈۋرا زمانقانىيا سەرددەم ناقبەركى ب ئاشكەرایى بىنخىتە د ناقبەرا واتايىا ئاشكەرا و واتايىا فەشارتىدا، ئۇرى بۇ ئۇرى چەندى دا ئەم تىيگەھىن كا چەوا واتايىن فەشارتى پەيدا دىبن. ژىركرى ئارمانجا دوماھىكى ياتۈۋرا زمانقانىيا سەرددەم ئۇرە كو ل زمان و بكارھىنانيئن ئۇرى بگەھىت.

ب شىۋەيەكى گشتى، سەرددەرى ل گەل ژىڭجوداكندا واتايىا ئاشكەرا و واتايىا فەشارتى ھاتىيە كىن وەكۆ ئامازەكى دەستىشانكىنى كو ب شىۋەيەكى مەزن بۇ داناندا سنورى د ناقبەرا واتايىاندا دەھىتە بكارھىنان. ئانكۇ وەكۆ واتايىا پەستەي ڏ ئالىيەكىفە و واتايىا پراغماتىكى ڏ ئالىيەكى دېفە(Alrasheedi, 2016, 1).

واتايىا ئاشكەرا واتايىا سىيمانتىكى، ژىركرى د ئەقە جورى واتايىا پوپى ڏ دەرەقە و پوپى ڏنافدا يىپەستەيان ئىلک و دوو دىگن، ئەڭ چەندە دېيتە ئەگەر كو د ئەقە واتايىدا مەبەستا ئاخفتىكەرى ب ئاشكەرایى بھىتە دەربىپىن و ھەمى تاكە كاسىن جاڭاڭى ل واتايى ئەوان پەستەيان بىگەن، ئەقچا ئۇرۇ د واتا د ھەر جۆزەكى پەستەييە(راڭەھاندن، فەرماندان، پرس)بىت، بەلى واتايىا فەشارتى واتايىا كا پراغماتىكىيە، ڏ

واتايىن فەشارتى ب خۇقە دېگىت كو پەند و سەربۇر وەرگەتنە.

ھەرەسە چەندىن واتايىان ب خۇقە دېگىت. وەكۆ:

- سەبر و ھەدار گرتەن.

- بىيەن فەھى و لەزىنەكىن.

- خۇ راڭىرتن ل بەر ئەخۇشى و بارى ژىيانى.

- هەتە.

كەواتە ئەقەرسە يازمانى تۆرەيە كا واتايىن فەشارتى ب خۇقە دېگىت و داكو واتايىن ئۇرى يىين پىتكاتىيە بھىتە زانىن پىدىقىيە پەنا بۇ بەر ئاستىن زمانى يىين پىتكاتىيە بىي و سىيمانتىكى و پراغماتىكى بھىتە بىن ئانكۇ واتايىا فەشارتى تايىەتمەندىيە كە ڙ تايىەتمەندىيەن زمانان و ھەتاڭو دشىاندا بىت مروق بگەھە ئەوان واتايىان، ئەوان پېتىقى ب تەكزىبۇونا ئاستىن ئۇرى زمانىيە و ب بەشدارىيە ئەوان ئاستان پېتىقە ئەق واتايى دەھىتە دىاركەن.

- 4- ئەو ژىپىن و لابىنن ھاتىن ئەنجامدان پىدىقىيە ل بەرچاڭ بھىتە وەرگەتنە، داكو واتايىا فەشارتى دىيار بېيت. بۇ نەمۇنە پەستە يال (ئازاد شىرە). پېتىقى ب ئۇرى چەندى ھەي ئەو كەرسەتىيەن ھاتىن ھەپىن ب بەرچاڭ بھىتە وەرگەتنە داكو واتايىا ئۇرى ئاشكەرا بېيت كو نەزىدەي ئۇرى ئەقەيە(ھەمان ژىدەر، 737):

- ئازاد وەكۆ شىرىي يىي مىرخاسە.

7.2. زەلابۇونا مەرجى واتايىا فەشارتى:

ب ھىنانا ئەقى نەمۇنەيى تىيگەھى زەلابۇونى دىياردېيت. ئەگەر كەسەكى پېسىيار ڏ كەسەكى كر: (تۇ ل گەل نەسەرىنى ئاخقى؟) د بەرسەدان ئۇرىدا دېبىزىت: (ئۇز دىگەل نەزانان ناڭاخقەم). واتايىا ئاشكەرا يائۇنى گوتىنى ئۇرۇ كو: (ئۇز ل گەل مروقى ئەزان ناڭاخقەم) و واتا فەشارتى ڏ ئەقى گوتىنى ئەقەيە: (ئۇز ل گەل فلانى ناڭاخقەم ڏ بەر��و يانەزانە) (فرانسوا رىكاناتى، 2018، 124).

پېتىقىيە پەيوەندىيە ئۇرى دەرئەنjamى ئۇرۇ د ناقبەرا ئۇرۇ دەھىتە گوتىن و ياتەشلىك د ناقبەرا ب بەرچاڭ بھىتە وەرگەتنە د دەھىتە كو ئۇرۇ پەيوەندىيە دەرئەنjamى فەشارتى واتايىا ھندى دەھىتە (فلان يانەزانە).

شىۋەقە كىندا پەستەيىن ئاشكەرا ب دوو بىكەن دەھىنە ئەنجامدان. ئەۋۇ ئەقەنە:

- 1- دەستىشانكىندا واتايىا سەرەكى ياتەشلىك دەھىتە ياتەشلىك گوتىن.

- 2- گرنگىدان ب ھندەك واتايىن ژىدەتى.

دېسان بۇ شىۋەقە كىندا ھەمى پەستەيىن دەھىنە گوتىن، ھەرەسە چەندە ئاشكەرا ژىي، پېتىقى ب گونجاندا واتايىن ئاشكەرا يىين پەيوەندىيەن تايىەتمەندىيەن دەرئەنjamى دەرئەنjamى و ئەگەر ئەقە چەندە نەباچ پەيوەندىيەن كەن پەيدا نەدبۇون.

گوتن، ئەۋۇزى ژ بېر گەلەك هوکاران وەکو: (ئابورىكىن د ئاخقىتىدە، گىيمانەكىندا ئۇرى چەندى كو گۇھدار د واتايا نەراستەخۇ دگەيت، ھەروھسا پىدىقىياتىيا دەھرۇبەرى و نەگونجانا واتا پاستەخۇ... هەت) (عەبدولواھىد موشىر دزەبىي، 2015، 96). كود پستە يال خوارىتىدا ئەۋەندا ل سەرە پوهن دېبىت: أ-سوبەھى وەرە چاڭدىرييىبا ئەزمۇونان.

ب:

- ئەز ناهىم. (بەرسقانادا(ب) ل قىيرى يا

پاستەخۇيە و ئەقە واتايىا ئاشكەرایە)

- سېبەھى دى بابى خۇ بەمە نەخۇشخانەبىي. (بەرسقانادا(ب) ل قىيرى يا نەپاستەخۇيە و ئەقە واتايىا قەشارتى ب دەستقە دەھىنەت)

د گەلەك بواران داشىۋازى نەپاستەخۇ نەرمەتە و نابىتە ئەگەرى دل هيلىانا دلىن گۇھدارى، ھەروھسا بەرپرسىارەتى ئى كىيمەتە و پىز زىدەتە تىدايە

د ئەقى بىاپىدا (گرایس)ى تىۋرا دەركەفتەيىن ئاخقىتى - Conversational implicature دەستنىشانكىن و دىياركىنا واتايىن قەشارتى داكو د شيانا ئەقى تىۋىرەدا بىت واتايىن قەشارتى دەستنىشانبىكتە، چونكى ب پاستى ھەندەك پىرسىگىك و بابەت د قەشارتى نىن، بىلکو دەكەنە د بن تايى واتايىا ئاشكەرا دا (Grice, 1989, 1).

پستە يال خوارى:

- ئەرى پانزىنخانەيەكا نىزىك ھەيە؟

ز واتايىا ئاشكەرا يا ئەقى پرسىارى، واتايىكە ئاشكەرایى ئابېشكىندا دېبىت، ئەۋۇزى ئۆھ نەھ ئاخقىنەن ب ئاشكەرایى ئابېشكىندا دېبىت، ئەۋۇزى دى بى پانزىن مىنەت.

ل گەل ئەقى چەندى، دابېشكىندا (گرایس)ى جەھى پرسىارى بۇو، Releveule Theory

ل دويۇچۇندا دابېشكىندا (گرایس)ى ئۇدا د ناۋېرە واتايىا ئاشكەرا و قەشارتىدا، دووبارە ب شىۋىيەكى سەرەكى هاتە شۇرۇقەكىن. ئەۋۇزى ھەنە كو د پراگماتىكىدا چىدىبىت واتايىن قەشارتى يىن ئاشكەرا زەھىن "ب واتايىكە دى، پراگماتىكىكا تىۋرا پەيوەندىبىي د كەتوارىدا زەنەن ئالىيەن واتايىا ئاشكەرا پېتىدەتىت و ب پىكىدا دەھرۇبەرى زەپىكەتەيىن تەخىنەتكىرى يىن ئاخقىتى، ئەم ئۇوان ئالىيەن واتايىا قەشارتى دىنانىن، زېرەندى واتايىن ئاشكەرا ب شىۋىيەكى وەك ئىك ئامازەبىي دەنە پۇخسازىن ئاشكەرا و قەشارتى (Grice, 1989, 1).

د ئەقى بىاپىدا، تىۋرا دەركەفتەيىن ئاخقىتى يا (گرایس)ى نە ب تىنى قەگىرانەكى گونجاي بۇو بۇ ئالىيەن واتايىن قەشارتى وەکو (خواستن و سەقكاتىكىنى) كەتىدا هاتىنە پەسەندىكىن، زېرەكى چ جاران تىدا

بەركو د ئەقى جۆرى واتايىدا پۈيى ژەدرەق، و پۈيى ئەنادا يى پستە يان ئىك و دوو ناگىن، زېرە هەندى د ئەقى واتايىا پراگماتىكىدا ئەگەر دەھرۇبەر نەبىت كو پلە و رادە يا ئاوازەبىي دىياربىكتە، ل ئۇرى دەمى د شيانا گۇھداريدا نابىت د مەبەستا ئاخقىتەرە بىگەيت، ئەقچا ل ۋېرى ئېلى ھەندى كو ئەو پستە ب پرسىار يان پاگەماندن يان فەرماندان ھاتىبىتە دەرىپىن ھەندەك واتايىن دىزى ژەوان پستە يان پەيدا دىن ل دەمى دەھىتە دەرىپىن (شىرزاد سەبىرى عەل، 2011، 139-140). هەر وەکو (گرایس) دېھىتىت: جوداھىكىن د ناۋېرە واتايىا ئاشكەرا و واتايىا قەشارتىدا يا پوهن و ئاشكەرا و پاستەخۇيە، زېرەكى واتايىن ئاشكەرا ل ۋېر بىاپىن سىمانتىكى دەكەن، بەل واتايىا قەشارتى ل ۋېر مەۋاپىي پراگماتىكىيە (Grice, 1989, 1).

كەواتە واتايىا ئاشكەرا واتايىكە دەرىپىي، بەل واتايىا قەشارتى واتايىا ئاشكەرایە و ب پىكىدا واتايىا ئاشكەرا و دەھرۇبەرى ب دەستقە دەھىت. بۇ ۋېتكىجۇدا كىندا ئەقان ھەردوو جورىن واتايى دى ھەولەدين ب پىكىدا ھىنانا چىندى نەمۇونە يەكان ئۇرى چەندى دىياربىكتەن.

- ئەز د ناۋ ئاھەنگىدا نەبۇوم.

ئەق پستە يال سەرىي ھەر چەندە پستەيەكە راگەماندن، بەل دەل ھەندىدا ل دويىف دەھرۇبەرى و ئاوازەبىي دېشىت ب مەبەستا (بېگونە - تېرىئى) زى بەھىت، ئەق چەندە دېبىتە ئەگەر كو واتا پستە يان ناۋېرە ۋاتا ئاشكەرایا خۇ دەركەفيت و بېچىتە دنافۇ چوارچوچەبىي واتايىا قەشارتىدا.

- زېرەچ ھۆين گرنگىي ب زانسىتى نادەن؟

ئەق پستە يان ناۋېرە واتايىا ئۇرى يان ئاشكەرا پرسىاركىنە ل دۆز ئەگەرى گرنگىنە دانى ب زانسىتى، بەل ئەو پستە ب پىكىدا دەھرۇبەرى و ئاوازەبىي چەند واتايىن دى ب خۇقە دىگرىت وەكى دەنەنە و نەپازىبۇون و داخوازى و ئاموزىگارى... هەت) كو ئەقەزى واتايىن قەشارتىبىن ئۇرى پستەيەتى.

- ئۇرى زاد خوار؟

ئەق پستە يان ناۋېرە ھەر چەندە پستەيەكە پرسە كو ئەقە واتايىا ئاشكەرا يان ئۇرى پستەيە، بەل ب پىكىدا ئاواز و دەھرۇبەرى د شيانادايە ئەو پستە ب مەبەستا راگەماندن بەھىت كو ئەقەزى دېبىتە واتايىا قەشارتى يان ئۇرى پستەيە.

- ل قىيرى نەمىنە.

واتا ئاشكەرایا ئەقى پستە يال سەرىي فەرماندان ھەر وەك ژكارى پستەيە دىياردېبىت، بەل واتايىا قەشارتى دېبىت ھوشدارى بىت يان گەفکىن بىت يان ئاگەھداركىن بىت... هەت (شىرزاد سەبىرى عەل، 2011، 140).

ھەروھسا واتايىا ئاشكەرای (پاستەخۇ) و واتايىا قەشارتى (نەپاستەخۇ) ھەلو مەرج و دەم و بارودۇخىن خۇ ھەنە كو د گەلەك بواراندا واتا ئاشكەرا ناھىتە گوتن، بىلکو واتا قەشارتى دەھىتە

سیستمی پوهشی - جفاکی بی ناخویی
فشارتی.

بکارهتی ریان و هکو گوتی ناخفتکر ریان گودهار.

تابیه تمهندیبین پیزانینان و جوراوجوییا ناخفتنا
فگوهاستی(Aminuddin, 1985, 92).

3. واتایا فشارتی و بوارین پراگماتیکی

1.3. واتایا فشارتی و پراگماتیک:

پراگماتیک ناسته که ژ زانستی زمانثانیی، هروهسا ֆکولینه کا سره کیهه د زانستی زمانثانییدا یا کو واتایین بهزه و فشارتیبین ناخفتکر ریان یان نقیسه ران دهستنیشاندکه، ل پیکه کی دگریت کو زمانی ب ئوان دهروبه رانه قه گریددهت بین کو ناخفت تیدا هاتیبه گوتن، چونکی((پراگماتیک بپیتیه ژ گریدانا هیمازین زمانی ب دهروبه ری ناخفتنه و اته بکارهینانا کو دین زمانی و لیکدانه چه یا ئوان ل گور ئو زینگه هی ئو کود تیدا هاتینه بکارهینان)) Levinson, 2001, 1).

زانستی پراگماتیکی هوسا دهیته پیتناسه کرن کو ֆکولینه ل چاوایا واتاریبونا پیغان دیپکه هی ناخفتنداد(leepch, 1983, 44)، و اته چاوای دهمی ناخفتنه پهیف دبیت خودانا واتایین جورا و جور، پراگماتیک ֆکولینی ل ئوان واتایان بین ددهمی هر گونته کیدا ئم پادگه هینین دکت. هروهسا پراگماتیک هوسا دهیته دیارکرن کو گرنگیبی ب واتایا دهروبه ری گونته ددهت و اته مهستا سره کیا پراگماتیکی ֆکولینی ل ناخفتنا ناخفتکر ران دکت، چونکی هر مرؤوفک پوژانه زمانی بکارهینین داخفتنه بیویدا چهند واتا و مهستین فشارتی هنه، کواته پراگماتیک ֆکولینی ل ئوی واتایی دکت. ئو واتایا ژ لایی ناخفتکر ری یان نقیسه ریشه دهیته پاگه هاندن و ژلایی گودهاری یان خوانده چانی دهیته شروقه کرن(2016, 18). زیبرکو پراگماتیک گرنگیبی ددهت دهروبه ری گونته ئانکو لاینه نی ده رفه هی زمانی، لورا ئه گر ده پرینه کی گلهک واتا ئی هه بن ل قیری دیار و ناشکر دبن.

ئیک ژ مهستین سره کین پراگماتیکی دیارکرنا واتایا فشارتیا گونتیه، زیبرکو پراگماتیک سره ده ریبی ل گل واتایا فشارتی و نه راسته و خو دکت، ب واتایه کا دی ئه رکی پراگماتیکی ئو، ئوی چهندی پوهنکهت، چاوای گودهار دی شیت گونته ب شیوه یه کی نه حرفی بگهیت، هروهسا دیار دکت، کا بچی ناخفتکر ده پرینه ب شیوه یه کی نه حرفی، ل جهی شیوه یه کی حرفی هلبیاریتیه (جاك موشر و ان روپول, 2010). هر وه کو (لیشون) دبیت: مهستا پراگماتیکی گهشتنه ب ئوان واتایین فشارتی کو ناخفتکر ران ل پشت ده پرینه خو مهست پی هی و ئوان مهستان را دگه هین(Levinson, 2001, 1).

واتایین ئاشکه را نه دهیته ئافاکر و نه زی هزمارتن. بلهکو داکوکی ل سره بیافه کی بمرفره هتر هاته کرن کو خواست و سفکاتیکن دوو ئالیین دابه شکرنا(گرایس) بون(Grice, 1989, 1).

دهباره هی ئوا د ناقبه را واتایا ئاشکه را و فشارتیدا ههی، نیقا فشارتی ژ دابه شکرني ئامازه بی ددهت پراگماتیکی، بله نیقا ئاشکه را ئامازه بی ددهت سیمانتیکی و چ واتایین ئاشکه را د ئه قان جوړه ئالیین واتاییدا ب ئیکجاري نین. بو نمونه، ل دهه که سهک دبیت:

-فلان که سی یې پهقه.

ل ټیرى ئو دهربینه ئوی چهندی ناگه هینیت کو ئوی پهقه، بلهکو سره دهربیبا ئوی یا پهقه و ئو بمهست واتایا ئاشکه را نایبیت. هروهسا ژبو ژیکجودا کرنا واتایا ئاشکه را و فشارتی، هندهک چه کی ئامازه بی دهینه پیش، واتایا فشارتی یان (ئامازه پیکرنا) ژی ئو پیزانینین زیده نه بین گودهار بکارهینیت دا کو ئوا هاتیبه گوتن ب واتایا مهستدار ډه ګریدهت. هر وهکو (یول) دبیت: تیگه هشتتا واتایا فشارتی یا ناخفتني واتایه کا وهسا ددهت و دگه هینیت، ئوا کو ژ ئنجامی ئامازه پیکرني دروست دبیت(Yule, 1996, 131). بو نمونه:

دهمی دهیته گوتن (کچهک هات)، (کچ) ئامازه بی ب کچه کی دکت د ناخه می کچین جیهانیدا و ئامازه یا ئوی یا پله ئیکه و ل گل واتایا فه ره نگیبا خودا یا هاوجووته، به ل دهه دهیته گوتن(ئو گول هات). (گول) ئامازه یا ئوی یا پله ئیک بچو ډه ګرده کیه، پاشی ژو جوی پووه کی ئامازه ب(کچ) هکی دکت. د ئه شی حاله تیدا ئامازه یا پله ئیکا پهیشی و واتایا ئوی یا فه ره نگی یه کسان نین(عبدالباقي اکرام احمد, 2012, 59).

ئامازه پیکرنا پراگماتیکیا ناخفتني ژ هندهک تابیه تمهندیبین زمانی په یدادبیت کو ئو تابیه تمهندی گودهاری هانددهن ژیل کو هززی د واتایا ئاشکه رادا بکت، ل واتایین دی ژی بکت و ئامازه پیکرنا پراگماتیکی ژ گریمانه بین پیشکی و لی زیده کرنا پیکهیت(Levinson, 1983, 167).

هر دهرباره هی ئوی جو داهیبا دنافبه را واتایا ئاشکه را و فشارتیدا (ئامینوددین) دبیت: خواندنا پیزکا(دهسته پیغان) ئانکو تیگه هشتتا واتایا دهسته پهیقین نقیسی و (خواندنا د ناقبه را پیزا) ندا ئانکو تیگه هشتنه ل واتایا فشارتی د ناقبه را ئوا پیزاندا، ب ئه شیوه یه کی ئه دشیین واتایا ئاشکه را و فشارتی ژیکجودا بکهین کو خواندنا واتایا دهسته پیغان دبیت واتایا ئاشکه را به ل خواندنا د ناقبه را پیزاندا دبیت واتایا فشارتی ل دویف بوچوونا ئوی، هه تا کو گودهار بشیت، بگهیته شروقه کرنه کا دروست، دفیت شروقه کرنه واتایی و په یوهندیبا واتایی ب ئه قان خالانه بزانیت:

تابیه تمهندیبین زمانی یان ره گزین ئوی بین ناخویی.

و ئەۋاتایین لادىكى يىن ژپېيغا ئاسن پەيدابۇون، دېنە واتايىن
قەشارتى يىن ئەۋىرى رىستىيە.

ھەرودسا ئەو چەند يارەوا نىنە كورولى سىماتىكى دىياركىنا واتايىن
قەشارتىدا بېتىت پشتكوھ هافقىتىن، ئانكى ب ئەۋى واتايى بېتىتە گۈتن
كوسىماتىكى رول دىياركىنا واتايى قەشارتىدا نەبىت، چونكى
سىماتىكى ب پلهيا ئىيکى واتايى فەرەنگى يابېيەن و پىستىيەن د
ئىخىتە بەر دەست و ژئۇي واتايى فەرەنگى واتا و مەبەستىن جۆزرا
و جۆز پەيدابىن و ئەۋەمەبەستىن جۆزرا و جۆز پراگماتىك دىاردىكت
كەواتە د قىرىدا سىماتىكى و پراگماتىكى پېكەت پول دىياركىنا واتايىن
قەشارتىدا ھەنە. ھەرودسا گەلەك جاران د ۋەكولىنا واتايى
پراگماتىكىدا، پەنا دەتىتە بىن بۇ ئاستى سىماتىكى، ژيۇ ھندى داكو
ئەو واتايى پراگماتىكى ب شىۋەيەكى ئاشكارات دىياربىت. ئەۋەمەر
دۇ ئاستىن واتايى (سىماتىكى و پراگماتىك) پشکارىي د ۋەكولىن و
شروقەكىن و دىياركىنا واتايىدا دەن((چونكە ھىچ يەكىيان بىي
ئەۋەرت ناتقانىت بېتىتە سەرچاوەدى واتا)) (عەبدۇلواھىد مۇشىر
دەزبىي، 2006، 765).

ژئۇسەرى دىيار دېتىت كوراپەكىن و شروقەكىنا واتايى، ل دەمىز
لايى سىماتىكى و پراگماتىكى پېكەت بېتىتە شروقەكىن، مروقى
دگەھىنитە گەلەك واتا و مەبەستىن قەشارتى كورەنگە ئىك ژئۇوان
ئاستان نەشىت ب ئىتىن واتا و مەبەستىن گۆتنى دىياربىكت. بەلى ل گەل
ئەقى چەندى پېددىشىيە ئەو چەندە ژى بېتىتە دىياركىن كول ئەۋى دەمىز
واتا و دەرىپىنەن دەۋەنچىنى د ئاخىتىدا ئاشكارا دېن، ل دەمىز ئەۋ
ئاخىتنى يان گۆتن ب دەرەپەرەكىيە دەتىتە گىرىدان، چونكى دەرەپەرە
سندوقا پېزىانىنە كور د ئەۋى سندوقىدا(ئاخىتنى)، گۇھدار، باھتى
ئاخىتنى، باگەرەنندى پەوشەنېرى، پېزىانىن،...هەتىدا د ئامادەنە
كودىنە ئالاڭ بۇ دىياركىنا مەبەستىن جۆزرا و جۆز واتايىن قەشارتى
د ئاخىتنىدا.

2.3. بوارىن پراگماتىكى و واتايى قەشارتى:

ھەمى بوارىن پراگماتىكى (گىريمانىن پېشەكىيەن پراگماتىكى،
دەركەتتىيەن ئاخىتنى، كردهيىن ئاخىتنى، نىشانىكان) ب ئالاڭىن
واتايى قەشارتى دەتىتە هەماارتىن و ب پەنگەداندا واتايى قەشارتى پادىن،
ژېرکو پەيوەندى د ناقبىرا ئەواندا پەيوەندىيەكى پاستەوانەيە،
ژېرکو پراگماتىك قەكولىنى ل واتايى قەشارتى دەكت. ئەفجا ژېر
ھندى د ناڭ ئەقان بواراندا واتايىن قەشارتى ھەنە و ب پېكەت
دەرەپەرە ئەۋاتايى روهن و ئاشكارا دېن. ئەو بوار ژى ئەۋەنە:

2.3.1. كردهيىن ئاخىتنى واتايى قەشارتى:

كردهيىن ئاخىتنى Speech acts ئىك ژ بىافىن گىنگىن
پراگماتىكىيە. ئەۋىباقة تەماشەي زمانى ھەكى كرده و كىيار دەكت.
ج ب ئاشكارىي يان نە ب ئاشكارىي هاتىنە پەنگەدان. ھەرودسا
مەبەستىن ئاخىتنى دەۋەنچىنى دىيار و ئاشكارا دەكت.

پراگماتىك ھەكى ھۆكارەكى گىنگ و سەرەكى د ئاخىتنا
نەپاستەخۇدا بولۇ خۇ دېبىت، چونكى دەمىز
ئاخىتنىكەرەك (قەگىپەك) ئاخىتنا خۇ روى ب روى و ب شىپوازەكى
نەپاستەخۇدا قەدگىرىت، گۇھپىتىن د ئەۋى ئاخىتنا پاستەخۇدا
دەكت، بەشەكى ئەقان گۇھپىتىن ژى پاستەخۇ پەيوەندى ب
پراگماتىكى و كارىگەربىيا بارۇدۇخى ئاخىتنىفە ھەي (ھاوسىرە نەوزاد
فەقى ئېبراهىم، 2014، 10).

واتايى قەشارتى ياكى گىريدايە ب پراگماتىكىيە نەك سىماتىكىيە چونكى
سىماتىك شروقەكىنا واتايى ئاسايى دەكت، كۆراتىيەكە فەرەنگىيە
و ھەتا پادەيەكى يان گۆپە دەھمان دەمدا گوھى خۇ نادەتە ئەۋى
چەندى كا ئەو ئاخىتنى كەنگى و ل كىرى و بۇ كىتىيە ھەرودسا بۇ ج
مەبەست هاتىيە گۆتن، ئانكى واتا سىماتىكى ب ئىتىپەتى ئەۋايى
فەرەنگى + واتايى پېزمانى) و ژلايەكى دېقە سىماتىك دەرەپەرە
د شروقەكىنا خۇدا رەتكەت كۆ ئەۋەنچى ل گەل پەنسىيەن واتايى
قەشارتى ناگونجىت، چونكى واتا قەشارتى بىرىتى نىنە ژ واتايى
فەرەنگىيە پېيان و واتايى ب سەرەقە يائاخىتنى. واتا قەشارتى
مەرەم و مەبەستىن جودا ل پشت ھەنە و گىريدايە ب
دەرەپەرە، ژېر ئەقى چەندى د شىانا سىماتىكىدا نىنە ب
پاپەكىنا ئەقى واتايى پابىت و مەبەستىن قەشارتىيەن ئاخىتنى
دىياربىكت، بەرۋاشى ئەقى چەندى پراگماتىك ۋەكولىنى ل واتايى د
چارچوچەيى دەرەپەرە دەكت، ھەرودسا ب پاپەكىنا مەبەستىن
ئاخىتنى پادىبت نەك واتايى ئاسايى بېغان.

دەرەپەرە بەنەمايى سەرەكىيە ب دەستقەھىنانا واتايىن قەشارتىيەن
پشت دەرېپىنەن زمانىنە. زمان د چوارچوچى چاڭىدا بكاردەتى و
كومەلە كا ئەرکىن جىاواز جىبەجىدەت (تىرىفە مەممەد فەرەج و
عومەر ئەحمدە عەزىز، 2019، 214). پراگماتىك ۋەكولىنى ل
ئەوان پەيوەندىيەن دەكت كۆ واتايى ب بارۇدۇخىپە گىريدا، ئەۋ
تىشتىن كۆ دېنە دناظ بارۇدۇخىدا بىرىتىنە ژ (ھەقبەشىن ئاخىتنى،
دەرەپەرە گۆتنى، ئارمانچ ژ گۆتنى) (شىززاد سەبىرى عەلى، 2014،
16). دەرەپەرە بەنەمايى گىنگ د پراگماتىكىدا، چونكى ئەۋ
بەنەمايى ھەمى ئەوان تىشتان ژى ۋەدگىرىت كۆ كارىگەربىيە ل واتايى
دەكت و واتا نەگونجى و نەپەسەند دەكت پەسەند و گونجى،
ھەرودسا واتايىن قەشارتى د ئاخىتنىدا دىياركەت...هەتى. بۇ نموونە:
- ما دلى تە ئاسىتە.

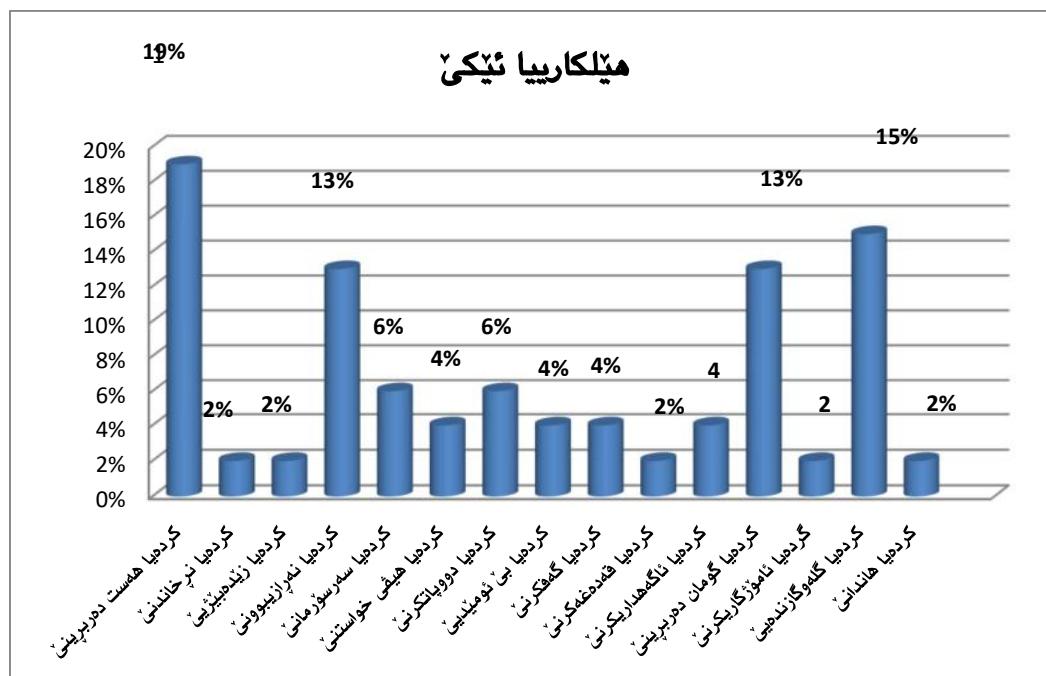
ئەگەر ژلايى سىماتىكىيە ئەم بەرى خۇ بەدەينە واتايى ئەقى پستە يام
ل سەرى، دى بىنەن ئەو پستە ژلايى واتايىقە يابېسەند و گونجى
نىنە، چونكى ج دەن ئاسىنى نىنە، بەلكو دل پارچەيە كا گوشتىيە و
بى نەرمە، بەلى ئەگەر ئەقى گۆتنى بکەنە د دەرەپەرە كىدا، دى
مەبەست ژى ئەو چەندە بىت كۆ ئەو كەس بى ئەپەست دلۋاقانىيە

3		- ۱- ئاگەهدارکەن. - ۲- ھاندان. - ۳- نرخاندان.	- ۳- ل سپىندەھىيىن رۇزىن بېپەندەنى ھەتا درەنگى رۇزى بازىرى ئىف مىريي، ئەقى بى دەنگىيى ڈى هندهك رېز و ھېبىتىن نوى دادانە قى جەبى، و ئەو پىتىر پالدا بەرەف وى شىرىھى دەرى ۋى بو ھەر كەسەكى بەردايى چېيت.
1		- ۱- ھەستدەرپىرين.	- ۴- ۋوردا بېرىخۇ دا بازىرى، كەلەكى خۆل سەریدا نۇي ب زېرىتە، بەلى بىندەنگىا بەرامبەر وى، ئەو پىتىر پادكىشىا ل دەستتى وى بى پاستى زنجىرى كا چىيانىن بىلد بۇون بەلى نىشاناتىن ئىلەنلى دەكتىم بۇون.
4		- ۱- ئامۇرگارىكەن. - ۲- گوماندەرپىرين. - ۳- گەفەكەن. - ۴- قەدەغەكەن.	- ۵- وى حەزىزكەن ئەنەن د وېرى پا بورى بانە و گوتبايى راوەستيان لەئىرى قەدەغەيە، يان ھە ما گوتبايى كا تو ل قەتىرى ج دكەي، بەلكى پۈچەكى دوودل بايە و چارەك دى قەستا ۋوردا كەپىيە بەرەف تاخىنە هەرجاچا، دېتىن بى بىننە قەتىرى زەقىرىن بۆ بىننە، تەزىنەك كا مەنن ب سەر لەشىدا چو خارى.
3		- ۱- ھەستدەرپىرين. - 2- بى ئومىدى. - 3- دوپپاتكەن.	- 6- ب راستى ھەر ڙ بجويكاتىا خۆ ھەر ھەز ڙ پەقا "دوماهى" نە دكەر. ھەر ھەز ڙ سەيرانان نەدكەر ڈېھر دوماهىيَا وان ھە كو دچن وى جەبى دەھىن، بۇ وى گەلەك نەخوش دبوو، ھەرچەزىكەن بىننەتى وېرى! ھەز ڙ دەستپىكىا نەدكەر ڙ بەر دوماهىيَا وان.
2		- ۱- ھەستدەرپىرين. - 2- دوپپاتكەن.	- 7- ڙ دۈرياتىي كا ئىزىك كەت و ماتىن ب رېتىن بەر و ھندهك دارىن كەسکىن تەرابرا و كومىن سترى و گىيايى بەھى دىياردەر. ھەمى تاشتا وينە بى بىندەنگىيە كا ھەر و ھەر چېدەر.
2		- ۱- گەلە و گازىنە. - 2- گەفەكەن.	- 8- وى دەقىا ب پىت خۆ بجىتە قەتىرى نەك سوبەھى سەر دەستتىن ھندهك بەتتە قەتىرى و چەند رەوشت و تىتالىن خۆ بىنن دەستپىكى و ھوقانە ل ھنداش سەرەت وى ئەنجامىدەن.
3		- ۱- نەرازىبىعون. - 2- ھەستدەرپىرين. - 3- ھېقى خواستن.	- 9- گەلەك جاران ل ناڭ ھەقلا، خۆ دىركە فەيلەسوف و دگوت: دى بلا وھسا ئەم ب جورئەت باینە ھە ما بىتى دوماھىيا خۆ ب دەستتى خۆ ھەلبىزارتبا، ھەمى تاشتىن مە زمان، نەتەوە، ئاين، وەلات...ھەنە نە ڙ ھەلبىزارتتا مەنە، بلا ئەق ڙ ھەلبىزارتتا مە بىت ! ! . ھەميا پىدەكە كەنى و دەست بۆ دوقاتان.
3		- 1- ھەستدەرپىرين - 2- گەلە و گازىنە - 3- نەرازىبىعون.	- 10- ئەم ھەمى تاشتا دكىينە يارى، چونكى ئانىا ھە كۆمەكاقەشمەرىيە و ب تامسارييەكى ب دوماھىيەت و ھەر وەكى چىتىنەبۇوي. د دويى مەرزا ڈى ھندهكىن دى ھەمان شانۇنگىرېي دووبىارەدەنە.
3		- 1- گەلە و گازىنە. - 2- نەرازىبىعون. - 3- گومان دەرپىرين	- 11- ھەك تەرمىبىلا بازىرقانىيى ئەو تاشتىن زىدەيىن بەر دەرى خانى ھافيتبانە، نوکە ئۇزۇلىقەتى نەدبۇو، بەلكى ھېشىتا بى دخو و با يان بۇ خۆ تاشتكى كەپىا !
2		- 1- زىدەبىيىشى. - 2- ھەستدەرپىرين.	- 12- ڙ نىشكەكىنە بايەكى نەچاھەرەتكى خۆمە سەرچاقيەن وى تەزاند و مشىشىنە ئىختىستە گىيايى ھشكى وارا. دىمەننەن رەپ و روپەتىن بەرامبەر، پىت وى بەرەف خۆ بىن، ل پاشت وى تەرمىبىل وەكى گىيانە وەرەكى ب ئاقل و شولە ب چ نە دىياردەر
2		- 1- ھەستدەرپىرين. - 2- دوپپاتكەن	- 13- پىتگاقيەن خۆ رەحەت ھاقيەن و دەلى خۆدا ھەست ب خۆشىا ئاشكارىنى كە، ھەر چەند ئەق نە جارا ئىكىتىھە دەتىتە قەتىرى، بەلى بىندەنگى و ۋالاتىي واتاپە كا نۇى دا جوگرافيا جەي.
3		- 1- نەرازىبىعون. - 2- گەلە و گازىنە. - 3- سەرسورمان.	- 14- ھەر ل دەستپىكى چۈونتا ئۇور چاقيەن مروۋى ب مىئۇو و ناقا دەكەن: (ھەلىما ئەممەد) ڙ دايىكىون: 1945 وەغەركن: 2001 ھوسا ھەبۇون و نەبۇونا مروۋەكى ب دوو ۋەمارا دەتىتە دەستتىشانكەن ھەر وەكى ج چىتىنەبۇو!
2		- 1- سەرسورمان. - 2- گەلە و گازىنە.	- 15- تاشتى سەيد ئۇوه مروۋ لەقىرى ئى جوداھىيەن تەخايىتى ناۋەرە كەسىن تەمراندى دېبىت، ھندهك سەببە و حلى و د ئاڭاڭى بۇون و ھندهك ڑى ب ئاخى پۈچەكى ڙ ئەردى د بلندكىرى بۇون. دەنگى كېبارە و ئاوازىن ئابىنى ڙ دۈرىقە دەمات، ئەقى چەندى ڙى ھەستا ھافىبۇونى لەدەف مەزنتىلى كە.
3		- 1- ھەستدەرپىرين. - 2- گەلە و گازىنە. - 3- گومان دەرپىرين	- 16- چاھى رى ف ھنده دارىن كەسىن كەت، كەيغا وى ھات چونكى نىشانە كا ئىلەن ل ناڭ ۋى بىيامانى دېت. دەلى خۆدا گوت ئەرلى كى ۋان دارا ئاڭدەدت، ترسىيا نەكە رۇزەك بەتت و ھشك بىن، بىلەز بەرەف تەرمىبىلى چوو، ھندى ئاڭ د دولكا دا ھەي ئىينا و كەن وان دارا. كەيغا وى ھات ھە كەزىتىن كەتىھ ئاخا ھشك. وى گاھى

		هزدکر تئی ئاھبا دا ئو كت و ماتین دارتن ل وارا همیا ئاقبیدت، بەلكى هماچ نه هندهك چوچکا قهستا وارا كريا و هندهك دنگ ئىخستبا ۋىچۈل كۈزەك.
3	1- نهرازبیرون. 2- گلەو گازنە. 3- گومان دەربېرىن.	17- دونيا بەرەف نىغۇرۇيە كا پويچەكى درەنگ دچوو، وەسا دىارە هيشتا خەلکى بازىرى بىردا خۆ يى ئىكلاڭر نەدایە لەوا ھېشتا باهرا پېتىر بىن دكوتا خانى و مىگەفتاقە دەنگى كبارە و شىرىت و گەفا دگەل بایكى نەبەردە وام دەمات و دچوو. د دەلىقەكى را سەحدەكتىي بىن دنىقە كا كۆمەن ئاخ و كىلى و بەرا را.
2	1- ھېشى خواتىن. 2- بى ئەمەنلى.	18- ڇۈورىفە تۈرمىتىلا رى وەكى تاشتەكتىي نە ڇۈشى جىھانى دىاردىك، بىزاقىن مەزن كىن پىنگاھەكى بەرەف پاش پاقيت و قان تاشتا هەمەن ئاو جە ھەمى بىبۇ كومە كا چاقىن وى بىن لواز نەشيان چ درگەهان بىبىن ئاو جە ھەمى بىبۇ كومە كا شىرىھە بىن بلند و درېز، ئاو دەنگىن ڇۈور دەھاتن ھېدى كى دبۇن. پوچە ھەستپېتىكە گەورىيا وى يازوها دېيت و يا دېيت پېشكەك ڇۈشى بىبابانى.
47		

ئەقچا بىزەميا سەدىيىا رەنگەدانا واتايىا ۋەشارتى يا بوارى كىدەبىن ئاخقىتى دىورتە چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيىا) دى ٢ بئەقى پەنگى بىت: كىدەبىا ھەستەبېرىنى: (19.148)، كىدەبىا گلەو گازنەنى: (14.893)، كىدەبىا نەپازبىونى: (12.765)، كىدەبىا سەرسورمانى: (6.382)، كىدەبىا ھېشى خواتىن: (4.25)، كىدەبىا دووباتكىنى: (6.382)، كىدەبىا بىئى تۇمېدىيى: (4.25)، كىدەبىا گەفرىنى: (4.25)، كىدەبىا قەدەغەكىنى: (2.127)، كىدەبىا ئاگەھارىكىنى: (4.25)، كىدەبىا زىنەبېتىشى: (2.127)، كىدەبىا ئامۇزگارىرنى: (2.127)، كىدەبىا نېخاندىنى: (2.127)، كىدەبىا ھاندانى: (2.127).

تىكىرايا كىدەبىن ئاخقىتى بىن سامىپلى ل سەرى، ئانکو: (كۇرتە چىرۇكا نېزىكى دوماهىيىا) ئەۋىن واتايىا ۋەشارتى تىدا رەنگەدای (47) ن: (9) ڇۈوان كىدەبىا ھەستەبېرىنىيە و (7) ڇۈوان كىدەبىا گلەو گازنەنىيە و (6) ڇۈوان كىدەبىا نەپازبىونىيە و (3) ڇۈوان كىدەبىا سەرسورمانىيە و (2) ڇۈوان كىدەبىا ھېشى خواتىننىيە و (3) ڇۈوان كىدەبىا دووباتكىنىيە و (2) ڇۈوان كىدەبىا بىئى تۇمېدىيىيە و (2) ڇۈوان كىدەبىا كەفرىنىيە و (1) ڇۈوان كىدەبىا قەدەغەكىنىيە و (2) ڇۈوان كىدەبىا ئاگەھارىكىنىيە و (1) ڇۈوان كىدەبىا زىنەبېتىشىيە و (1) ڇۈوان كىدەبىا ئامۇزگارىكىنىيە و (1) ڇۈوان كىدەبىا نېخاندىيە و (1) ڇۈوان كىدەبىا ھاندانىيە.

هروهسا ئاخقىن گونجاي دېيت، واته نه كىم و زىدە دېيت، هروهسا تەمو مىزى نامىنىت و بى بىلگە ئاخقىن ناهىتە گوتون(عەبىدۇسلاام نەجمەددين عەبىدۇلا و شىرزاد سەبرى عەلى، 2011، 231). بنەمايى ھارىكارىيى بىنەمايى دروستكىن دەركەفتەيىن ئاخقىن(گرايس)ى ل سالا 1967 ئى وانك ل زانكىوا ھارفارد پېشکىشىكى كور((خالا دەستپېتىكى ل دەڭ گرايسى ئو بۇ دىياربىكت، كۆ خەلک د دانوستاندىن خۇدا چىدىبىت ئۇرى تاشى بىيىن ئۇرى مەبەستا ئوان ئۇرى بىت و چىدىبىت مەبەستا ئوان پىت بىت ژئۇرى تاشى بىيىن. دىسان چىدىبىت مەبەستا ئوان بەرۋاتىزى گوتنا ئوان بىت،...، ئۇرى د چىدا دنابەردا ئۇرى واتا پاستەخۇ و نەپاستەخۇ دا ئەوا گوتن ھەلدگىرىت، پېتكەكى دانىت، كۆ ژ ئەقى چەندى ھىزا دەركەفتەيىن ئاخقىن ل دەڭ دروستىوو)) (شىرزاد سەبرى عەلى، 2011، 82). ئۇرى ئەگەر بىنەمايى ھارىكارىيى هاتە لادان يان بەزاندىن. هروهكى (ئەتلەس) دېيىت: دەركەشتە بەشكى نىنە ژ واتايى تەقىيدىا پىستەيا دەتىتى گوتون، بەلكو پشتەستىن ل سەرتاپىيەتىمەندىن دەرۋوبەر ئەن دانوستاندى دەكت(Atlas, 1979, 81). ل قىرى تاشى گۈنگ دەرۋوبەر، چونكى ئەگەر د دەركەفتەيىن ئاخقىندا وەرگەر پشتەستىن خۇل سەر واتايى پەيقان نەكەت، بى كۆمان دى پشتەستىن ل سەر دەرۋوبەر ئەپ ب دەستقەھىناتا دەرۋەنجامىن گوتىنى كەت. دىسان دەركەشتە ئۇ پېتكەتە ئۇوا ژ ئەنجامى شىۋوقة كەرن و لېكىدانەفە يى ئاخقىن ل دوور ئەوان زانىارىيىن تاپىيەتىن د ئاخقىندا ھەين پەيدا بىت و ئەڭ زانىارىي ب شىۋەدى پاستەخۇ ناهىتە گوتون(عادل فاخورى، 1989، 146). بۇ نەمونە: - ئەو مەروۋە كەلهك يى دەولەمەندە.

د ئەقى نەمونە يال سەرىدا دەركەفتەيىن ئاخقىن ب پىكا بەزاندىن بنەمايى چەندى ب دەستتە هاتىيە، چونكى پەيقا(گەلەك) هاتىيە بكارەنەن كۆ دەرىپىنى ژېپەيدە كا نەدەركىرى دەكت. كەواتە دەركەشتە ئۇ واتانە كۆ ب پوهەن و ئاشكەرایي ژ لايم ئاخقىنکەر يەقى ناهىتە گوتون، بەلكو ب نەپاستەخۇيى و ۋەشارتى دەتىنە گوتون ئەقجا وەك دەرۋەنجامەكە بۇ ئەوان پەيقان بىيىن ئاخقىنکەر بلىق دەكت و گوھدار تىدەگەھىت. ب واتايى كا دى ئەگەر گوتونكەر بەتىتە گوتون و مەبەست ژ ئەقى گوتىنى تاشتەكى دى بىت و ل ئۇرى دەمى كا ج ب دەستتە دەتىت؟ واتە ئۇ دەرۋەنجامى كۆ دەتىتە دىاركىن، دېلىنى دەركەفتەيىن ئاخقىن. بۇ نەمونە ئەگەر ھەقالەكى پارە ل دەڭ نەبن و بىزىتە ھەقالەكى خۇل ناڭ بازارى (ئەقچاكتى گەلەكى لارو). كەواتە ئۇ چەندە ژى دەركەفتە كۆ ئۇرى حەزا كەپىنى ھەيدە و دېقىت ھەقالى ئۇرى پارەيان بەدەتى. رەنگىقداناتا واتايى ۋەشارتى يى بوارى دەركەفتەيىن ئاخقىن د كورتە چىرۇكى (نېزىكى دوماھىيىا)⁽¹⁾ ب ئەقى پەنكىيە:

2.2.3. دەركەفتەيىن ئاخقىن و اتايى ۋەشارتى:

Conversational implicature دەركەفتەيىن ئاخقىن بابەتكە ژ بابەتىن پراكماٰتىكا زمانى كۆ تىدا واتا مەبەستدارا گوتىنى ب پىكا دەرۋەنجامى دەتىتە دىاركىن(شاھر الحسن، 2001، 168). ئانكى دەركەفتە تاشتەكى مەبەستدار و ۋەشارتىيە يان تاشتەكە دەتىتە گوتون، بەلى تاشتەكى دى پى مەبەست(Adler, 1987, 710). ئەقچەندە دېتىنە ئەگەر ئۇرى چەندى ژ ئاشكەرە بەرەھ واتايى ۋەشارتى بچىن. ئانكى بەرەھ واتايى دەركەشتە ئاخقىن بچىن، ئۇرى ل دەمى رەچاقىيىا ھندى بەتىتە كىن كۆ واتايى پىستەيان ب ئۇرى دەرۋوبەر يەقى دەركەشتە گەيدان، ئۇرى تىدا هاتىيە گوتون، نەكۆ رەچاقىيىا ھندى بەتىتە كىن ئۇوا فورمى پىستەيى ئاماڭە پىددەت(شىرزاد سەبرى عەلى، 2014، 17).

دىسان هاتىيە گوتون دەركەشتە ئاخقىن برىتىيە ژ ئەوان زانىارىيى نەپاستەخۇ ئۇرىن ژ گوتىنى دەتىتە دەرۋەنجامىكىن. ئەقەزى ب پشتەستىن پىكىن پراكماٰتىكى ب دەستتە دەتىن، نەكۆ ب پىكىن واتايىن بۆ پەيقان هاتىيە دانان، ئەقەزى ئۇرى چەندى دەگەھىنەت دەركەشتە ئاخقىن برىتىيە ژ ئەوان زانىارىيى نەپاستەخۇ ئۇرىن گوھدار ب پىكا دەرۋوبەر ئەقچەندە ئاخقىن ئەگەر دەرۋەنجەختىت (شىرزاد سەبرى عەلى، 2014، 278).

دەركەشتەيىن ئاخقىن ب پىكەك جىاواز تەماشى واتايى پىستەيى دەكت كۆ جودا يە ژ پىكىن دېيىن مەبەستىن پراكماٰتىكى، چونكى دەركەشتە ئاخقىن دەركەشتە(واتا مەبەستدارا گوتىنى ب پىكا دەرۋەنجامى دەتىتە دىاركىن)(شىرزاد سەبرى عەلى، 2011، 82). بۇ نەمونە: ئەگەر ئېكى پېسىار ژتە كر و گوت: (تۆل گەل كاۋەھى دىأخى?) و د بەرسىغا بەتىتە گوتون: (ئەز ل گەل مەرۋىن دوو روی ناڭاڭمۇم). د دەرىپىنا ئەقى پىستەيىدا گوھدار ل واتايى ۋەشارتىيە نەدەركاندىيە ئەقى دەرىپىنى دەگەھىت كۆ مەبەست ژى (كاۋاھىي). بەلى ئەقەندە ب ئاشكەرایي د ناڭ ئۇرى پىستەيىدا نەتەتىيە گوتون.

دەركەشتەيىن ئاخقىن ل دويىف چەوانىيە شىۋازى دەركەشتەيىن ئاخقىن پېتكەتىنەن ژ ئەوان پېزىنەن ب شىۋەدىپ نەپاستەخۇ ئۇرىن كۆ ژ گوتنا هاتىيە گوتون دەتىتە دەرۋەنجامىكىن و ئەقە ب پېكخۇشكەنەك و گۈنگى پېتىن ب پىكىن پراكماٰتىكى پەيدا دېيت، نە كۆ ب پىكا ئەوان واتايىن بىيىن بۆ پەيقان هاتىيە دانان(Mohamed Yousns، 2004، 48).

(گرايس)ى ل سالا (1975) ئى پېكول كر تىگەھى دەركەشتەيان ل دويىف بنەمايىكى راۋەبكەت، ئۇرى بنەمايى ھارىكارىيى ب cooperative principle ئاخقىن د ناڭبەر ئاخقىنکەر و گوھدارى دا ب پېقە دېيت. هروهسا ب پىكا ئەقى بنەمايى ئاخقىن شىۋەدىپ كۆ پىك و پېك وەردگىرىت

هزما گشتیا لادان	پوهنکرنا لادانا بنه‌مایی هاریکاریبی	لادانا بنه‌مایین هاریکاریبی	پسته
3	په‌یامه‌کا تاراسته‌کریبا گومانه‌وییه کو پیشتر پلان بۇ چونا ئۇوى جەھى نەھاتىيە دان.	1- چەوايى	-1- او ب دروستى نە درازنى چاوا فى سېپىدەھىبا درەنگ بەرى وى كەتە فيئرى، ھەكۆ پى خۆ ژ ترومېلى ئىنبايدەر ھەستېتىكىر كۆ نەو بى دېچىتە جىهانەك داي، جىهانەك بى یېڭىجارى نە وەك وىيە ئەوا ئەو تىدا دېيت، ھەر چەند دنابەبرا واندا هىچ دویراتىكە مەزن نىنە، بەلكى ب چاقا مروۋە ھەردۇوا دېبىنتى.
	درېزدارى تىدا ھەيە.	2- شىۋاز	
	دېتنان ئowan تەورانە يىن د ھەردو جىهاناندا ھەين.	3- چەوايى	
4	حېبەتى و سەرسورمان دەرىپىنە بەرامبەر ئەوي بايزى تىدا دېيت.	1- چەوايى	-2- سەيرە ل دېزىك ھى بايزىرى دوماهىيا تشنان و مروفان ل دەڭ ئىك بىت! وى ئىنېت نەبوو چەپ بىدەتە چەك دويىرت، بەلكى حەزىزكىر ھەندەك تىشىن زىنە پاقيت و زۇي بىزقىت، بەلى ھەندەك تىشتا دكىرىتىا ويدا ئەو پالدا ھەندەك پېنگاڭىن زىنە بەرەف وى جىهانَا سەپىر و بىن دەنگ يا بەرخ گېڭىكى مەزىنە پاقيت. سىدۇقا ترومېلى ھەكىر، ھەندە تشتىن زىنە دى ئىنانە دەر و هافىتىنە سەر كۆمىن بلند
	ھافىتىنا پاشماوهيان ل جەھىن ئارام و بىدەنگ كۆ گورستانە.	2- چەوايى	
	درېزدارى تىدا ھەيە.	3- شىۋاز	
	دانا بېرەكى نەدياركىز ھافىتىنا كەرەستەيان ئەۋىزى ب پىكا(ھەندەك)	4- چەندى	
2	دۇزورقە مانا گەلەك دەمزمىزان بازىر ب تەمامى بىنەنگ و قىلا كىبۈر.	1- چەوايى	-3- ل سېپىدەھىبن زۇنۇن بېپەندەدانى ھەتا درەنگى رۇنى بازىرىنىق مەرىبى، ئۇنى بى دەنگىز ژى ھەندەك رۆز و ھەبىتىن نۇي دانە ئى جەى، و ئەو پېتىر پالدا بەرەف وى شىرىھى دەرى وى بۇ ھەركەسەكى بەرداي بېتىت.
	درېزدارى تىدا ھەيە.	2- شىۋاز	
2	سەلماندىنا ئowan دىمەنېن باليكىش يىن کو چاقىن وى تىزى كىرىن.	1- چەوايى	-4- ۋۇردا بەرخۇ دا بازىرى، كەلەكى خۆل سەریدا زۇي ب زەرىتەقە، بەلى بىنەنگىا بەرامبەر وى، ئۇ پېتىر رادكىشىا. ل دەستى دى بى پاستى زنجىرەكە چىايىن بلند بۇون بەلى نىشانىن ئىانى لى دكىيم بۇون.
	درېزدارى تىدا ھەيە.	2- شىۋاز	
2	ھەز و قىيان بۇ نەھىللانا ئۆي گومان و دۇولى يا ھەى. ھەبۇونا تەم و مۇزىكى کو بۇويە ئەگەر بۇ ھەجقىينا كەسەكى.	1- چەوايى	-5- وى حەزىزكىر وى گاڭىتىن ھەندەك د وېرىتى را بورى بانە و گوتىبائى راوەستىيان ئەنگىرە قەددەغەي، يان ھەما گوتىبائى كا تو ل ۋېرىتى دكەي، بەلكى پوچەكى دوودل بايە و جارەك دى قەستا ۋۇردا كەريابە بەرەف تاخىن ھەرجار. دېبىتىن بى بىنەنە ۋېرىتى ئەزىزلىقىن بۇ نىنە، تەرىنگەكە كەمەن ب سەر لەشىدأ چو خارى.
		2- شىۋاز	
2	دانا زانىارىيەن زىدە ڦ پېندىقىيى د گۇتنىدا.	1- چەندى	-6- ب راستى ھەر ڦ بچويكتىيا خۇ ھەر حەز ڦ بېغا "دوماهى" نە دكىر، ھەر حەز ڦ سەرلانان نەدكىر ۋېر دوماهىيَا وان ھەكۆ دېن وى چەى دەپەل، بۇ وى گەلەك نە خوش دىبۇ، ھەر حەزىزكىر بەپىنەتى وېرىتى! حەز ڦ دەستېتىكە نەدكىر ڦ بەر دوماهىيەن وان.
	درېزدارى تىدا ھەيە.	2- شىۋاز	
2	گومان ڦ ئۆي دىراتىبىي يا كو ھەمى تىشنان ب نىزىكى دېبىنتى.	1- چەوايى	-7- ڦ دویراتىكە نىزىكى كەت و ماتىن ب رېزىن بەردا و ھەندەك دارىن كەسکىن تەرابەرا و كۆمىن سترى و گىلابىي بەھى دىياردكىر. ھەمى تىشنا وېنەبى بىنەنگىيەكە ھەر و ھەرى چىنەن
	درېزەدارى تىدا ھەيە.	2- شىۋاز	
1	دانا زانىارىيەن زىدە ڦ پېندىقىيى د گۇتنىدا. ئەۋىزى ب پىكا پەيغا(چەند)	1- چەندى	-8- وى دەپىا ب پېتت خۇ بېجىتە ۋېرىتەن كۆ سوبەھى سەر دەستىن ھەندەك بەھىتە ۋېرىتى و چەند رەۋشت و تىتالىن خۇ يىن دەستېتىكى و ھوقانە ل ھەندا ھەر ۋە ئەنچامىدەن.

2	دانان برده‌یکا دیارکری ب پیکا په‌یقا(ھەمی)	1- چەندى	9- گەلەك جاران ل ناڭ ھەۋالا، خۇ دىركە فەيلەسوف و دگوت: دى بلا و سا ئەم ب جورىت باينە مە هەما بتنى دوماھيا خۇ ب دەستى خۇ ھەلبۈزۈتىبا، ھەمى تاشتىن مە زمان، نەتەوە، ئائىن، وەلات...ەتت نە ڦەلبۈزۈرتىنا مەنە، بىلە ئەق ڦەلبۈزۈرتى مە بىت ! . ھەمیا پېتىكە كەنى و دەست بۇ دقوتان.
		2- شىۋاز	
1	پېدانان زانىارىيەن زىدە د گۆتنىدا. ب پیکا په‌یقا(ھەمی)	1- چەندى	10- ئۇم ھەمى تاشتا دىكىيە يارى، چونكى زيانا مە كۆمەكا قەشىمەرىايە و ب تامسارييەكى ب دوماھيا هيٽ و ھەر وەكى ق چىتىن بوبوئى. د دويىف مەرا ڏى ھەندەكىن دى ھەمان شانوگەرىي دووبىارەدكەنەقە
2	دانان ھەمانارەكا نەدياركى ڦەھاشىتىنا كەرسەتەيان. ئۇرۇشى ب پیکا دەربېپىتا (تاشتىن زىدە) گومان دەربېپىن ئۇرۇشى ب پیکا په‌یقا (بەلكى)	1- چەندى	11- ھەك تۈرمىيەلا بازىرۇقانىيە ئەوشتىن زىدەيەن بەر دەرىخانى ھافيتىبانە، نوکە ئۇرۇشى لەپىرى نەدبوو، بەلكى هيٽشىتا يى دخوا بايان بۇ خۇ تاشتكى كرلە ! .
		2- چەوايى	12- ڦەنىشكەكتىفە بايەكى نەچاقەرىتكى خۇما سەرچاققىن وى تەزاند و مشىشىنەك ئىخستە گىيارى ھەشكى وارا. ديمەننەن رەپ و روپەتىن بەرامبەر، پېت وى بەرەف خۇ بىن، ل پېشت وى تۈرمىيەل وەكى گىيان وەرەكى ب ئاقلى و شولە ب چ نە دىاردەك.
1	ھەستكىنە ب خۇشىيە ئاشكە راڭىنى د ناڭ بىدەنگىيىدا.	1- چەوايى	13- پېنگاكافىن خۇ رەحةت ھافىتىن و دىدى خۇدا ھەست ب خۇشىيە ئاشكەراڭىنى كە، ھەر چەند ئەقە نە جارا ئىتكىيە دەتتە فېرى، بەلى بىدەنگى و ئالاتىيى و ئاتىيەكە نۇى ددا جوگرافيا جەي.
1	پەيامكە بۆ ھەمى مەۋلانا كە دوو ژمارە زيان و مەنە كەسان دیاردەكت.	1- چەوايى	14- ھەر ل دەستپېكى چۈونا ژورۇر چاقىن مەۋقۇي ب مېزۇو و ناثا دەقىن: (ھەلیما ئەحمدە) ڦەيكىبون: 1945 وەغەرەكىن: 2001 ھوسا ھەبۈون و نەبۈون مەۋقۇكى ب دوو ژمارا دەتتە دەستنيشانكەن ھەر وەكى ق چىنەبۇرى ! .
2	دەربېپىتا حىيېتىبۇونى و نەرازىبۇون د ناڭبە را مەۋلانا. دانان زانىارىيەن زىدە د گۆتنىدا.	1- چەوايى	15- تاشتى سەپەن ئەوه مەۋلۇ لەپىرى ڦى جوداهىيەن تەخايەتى نافبەرا كەسىن تەمراندى دېبىنت، ھەندەك سەببە و حلى و د ئاڭاڭرى بۇون و ھەندەك ڦى ب ئاخى پۈچچەكى ڦەردى د بلندكىرى بۇون. دەنگى كبارە و ئاوازىن ئائىنى ڦەۋىرە دەتات، ئەقى چەندى ڦى ھەستا ھەپەن ئەپەن لەدەف مەزىنتىلى كر.
		2- چەندى	
5	دانان زانىارىيەن زىدە د گۆتنىدا.	1- چەندى	16- چاھى وى ف ھەندە دارىن كەسلىك كەت، كەيفا وى ھات چونكى نېشانەكى ۋىزىن ل ناڭ ۋى بىبابانى دىت. دىدى خۇدا گۈز ئەرى كى ۋان دارا ئاڭىدەت، ترسىيا نەكە رۈزىدە بېت و ھشك بىن، بلهز بەرەف تۈرمىيەلى چۈو، ھەندى ناڭ د دولكا دا ھە ئىتىنا و كە بىن وان دارا. كەيفا وى ھات ھەكى كۆزىن كەتىھ ئاخا ھشك. وى گاھى حەزىك تاشى ئاھە با دا ئەو كەت و ماتىن دارىن ل وارا ھەمیا ئاڭىدەت، بەلكى ھەما ج نە ھەندەك چۈچكە قەستا وارا كىبا و ھەندەك دەنگ ئىخستىبا ۋى چۈلى كۆزەك.
	دانان زانىارىيەن زىدە بەرەكە	2- چەوايى	
	درېزىدە دارى تىدا ھەيە.	3- شىۋاز	
	ھەبۈونا گومانى ب پیکا په‌یقا(بەلكى)	4- چەوايى	
	دانان برده‌یکا نەدياركى و زىدە ب پیکا په‌یقا(ھەمی)	5- چەندى	
3	درېزىدە دارى تىدا ھەيە.	1- شىۋاز	

	ههبوونا برهیه کا نه دیارکری ب پیکا په یقا (پوچه)	2- چهندی	17- دونیا بره ف نیفرویه کا پوچه کی درنگ چوو، و هسا دیاره هیشتا خلکی بازتری بریارا خو یا نیکلاکه ره دایه لوا هیشتا با هرا پیتر بین دکونا خانی و مزگفتاده دنگی کباره و شیره و گهفا دگل یا یکی نه برده دام دهات و چوو. د دلیله کی پا سه حدکه تی بی دنیفه کا کومین ناخ و کیلی و برا را.
	گومان ههیه ب پیکا ده بیرون (وهسا دیاره)	3- چهواری	
2	نه دیتنا لاوزیبا دبیت ههگهی گرتنا چافان.	1- چهاری	18- ڏ دویرفه ترومبلو وی و هکی تشتہ کی نه ڙ فی جیهانی دیاردک، برازین مدن کن پینگافکی بره ف پاش پاچیت و ڦان تشتہ همیا بهلیته پشت خو، به ل چاقین وی بین لاز نهشیان چ درگههان بیبنن ئو جه همی بیو کومه کا شیره بین بلند و دریز، ئو دنگین ڏ دویر دهاتن هیدی هیدی کز دبون. پوچه هستپندر گوریا وی یا زوها دبیت و یا دبیت پشکه ڙ فی بیابانی
	دریزه داری و تم و مژئی تیدا همیه.	2- شیواز	
39			

تیکرایا ده رکه ڦته بین ئاختنی بین سامپلی ل سه ری، ئانکو: (کورته چیرۆکا نیزیکی دوماهیبا) ئوین واتایا ڦهشارتی تیدا په نگهداي (39 ن: 17) ئهوان ب پیکا لادانا بنه مايی چهواری و (0) ڙئهوان ب پیکا لادانا بنه مايی گونجانتیه و (10) ڙئهوان ب پیکا لادانا بنه مايی گونجانتیه: (26٪)، لادانا بنه مايی شیوازی: (30٪).

میلکاریبا دووی

نه باسته خویه د ناڻ گوتنیدا و سه رکه ڦته بین ئه ڦی گریمانه یی یا گریدایه ب باگره وندیفه (حمو الحاج ڙهبه، 2012، 136).

(لیفسنوسون) جختدکت کو تیگه هی گریمانه بین پیشه کی ب ئاوایه کی موکوم ل سر شروقه کرنا زمانی یا عهقلی بو پسته یی ئاڤادیت (Levinson, 1983, 167). و هکو:

- خو ڙیده تر ماندی نه که.

د ئه ڦی نمورنه یا ل سریدا ئه ڻ گریمانه یه ههیه (ئه ڻ خو یا ماندی کری).

- و هر ڦشی بکه، دا ڙیده تر قهله و نه بی.

د ئه ڦی نموه بیندا (دا ڙیده تر قهله و نه بی). گریمانه یا هندی کو (تو یی قهله وی).

3.2.3. گریمانه بین پیشه کی و واتایا ڦهشارتی:

گریمانه بین پیشه کی - **Presupposition** ئو تخمینین هه پیشکن یان ئو زانینا هه پیشکه یا د نافہرا ئاختنکه رو گوهداریدا و پیڈھی چ سه لماندن و په سهندکرنی نابیت (Grundy, 2000, 189). گریمانه بین پیشه کی ئو یا کو ئاختنکه هر زکهت یا دروسته و گوهدار ڻی ئه ڻ دزانیت یان ڦیدگه هیت و پشتیه ستنا ئه ڻ یا د سر واتایین هویره و د ئاختنیدا یا ڦهشارتیه (Yule, 1996, 132).

هه روہسا هاتیه گوتن گریمانه یا پیشه کی بربیتیه ڙئه ڻ هوی باگره وندی ڦهشارتی یی زانیاریبی د ناڻ گوتنیدا و گریمانه یا هندی بو دهیتے کرن، کو ئه و زانیاری یا ناسراوه، به ل ئه و ب خو یا

گریمانین پیشه‌کی یئن پراگماتیکی چەند جوړه‌کن. و هکو: (گریمانا پیشه‌کی یا گریمانن پیشه‌کی د کورته چیروکا (نیزیکی دوماهیبا)^(۱) ب ئەفی پونگیه: پاسه قینه‌بی، گریمانا پیشه‌کیا دې راسته قینه‌بی... هتد).

گریمانین پیشه‌کیي			پسته
هڙمارا گشتیا گریمانه‌بین پیشه‌کی	جوری گریمانه‌يان	گریمانن پیشه‌کی	
5	هبوونی پاسته قینه هبوونی پاسته قینه هبوونی	کسمهک بی هې. دەمک بی هې. ترومبیل هې. جهەک بی هې. دیتن هې.	-1 -2 -3 -4 -5
			-1- وی ب دروستی نه درانی چاوا في سپیده‌هیبا درهندگ بدری وی کاته فیرى، هکو پی خو ڏ ترومبلی ئینا هدر هستپنکر کو ئو بی دچیته جیهانه‌کا دی، جیهانه‌ک کو ب ئیکجاري نه وک و تیبه ئوا ئو تیندا دویت، هر چند دنافېه را واندا هیچ دویراتیک مەزن نینه، بلکه ب چاقا مروءه هردووا دبینيت.
5	نه پاسته قینه هبوونی فرهەنگی هبوونی پاسته قینه	1- حیېتى و نهاری ببوونه هې. 2- تەکەزکن و مان و بەرنە دانا جەی هې. 3- هولدانک هې. 4- ترومبلی هې. 5- کەل و پەلین ڇارکەقىتى هەنە.	2- سەيره ل نىزىك قى بازىرى دوماهيا تشنان و مروقان ل دەنگى بىت! . وى ئىنېت نه بىو چەپ بدهتە جەھەک دويىرت، بەلكى حەزىر هندهك تشتنىزىدە پاقيت و زۇي بزقريت، بەلىن هندهك تشنا دوکوراتيا ويدا ئو پالدا هندهك پىنگاقيقىن زىدە بەرهف وى جیهاننا سەيردۇ بى دەنگ يابردخ كېڭىز مەزقە پاقيت. سندوقا ترومبلی قەکر، هنده تشتنىزىدە ئىنائىن دەر و هاقيتتە سەر كومىن بلند.
4	هبوونی هبوونی هبوونی هبوونی	1- بېنځەدانک هە. 2- بازىرەک هە. 3- نەبۇون و كېن لقىن و هاتن و چۇوانا مروقان. 4- بىدەنگى و ئارامى هە.	3- ل سپیده‌هینن روئىن بېنځەدانى هەتا درهندگ روئى بازىرى نېش مەرييە، ئەقى بى دەنگىزى دەندهك رىز و هېبېتىن نوى دادانه ۋى جەي، و ئە پىتىر پالدا بەرهف وى شىرىھى دەرىي وى بۇ هەر كەسەكى بەراداي بچىت.
3	هبوونی نه پاسته قینه فرهەنگى	1- چىا هە. 2- نەبۇونا مروقان. 3- كاڭبۇون و دەربەر دەربىيا جەي ئىانى.	4- زوردا بەرچۈن دا بازىرى، كەلەكى خۆل سەریدا زۇي ب زۇرىتە، بەلىن بېنگىيا بەرامبەر وى، ئۇ پىتىر رادكىشا. ل دەستى وى بى پاستى زەنۈرە كا چىايىن بلند بۇون بەلىنىشانىن ئىانى لى دەكتەم بۇون.
4	هبوونی فرهەنگى هبوونی فرهەنگى	1- كەنەنەك پەيمامەكى هە. 2- پىشتر راوه‌ستان و وېرى قەدەغە بۇو. 3- دوولى د زۇراندىدا هە. 4- جارەك دى زۇرىن بۇ جە و وارىن هەرچار هە.	5- وى حەزىر وى كاۋىي هندهك د وېرى پا بورى بانە و گوتبايى راوه‌ستان لەقىرى قەدەغىي، يان هە ما گوتبايى كا تو ل قەقىز ج دەكە، بەلكى پوچەكى دوولل بای و جارەك دى قەستا زوردا كريابە بەرهف تاخىن هەرجار. دېلىن بى بىننە قېرىز زۇرىن بۇ نىنە، تەزىنەكە مەزن ب سەر لەشيدا چو خارى.
4	فرهەنگى هبوونی فرهەنگى فرهەنگى	1- ڇەستان و هيلاغا تشنان هە. 2- سېيران هە. 3- بىرىنداربۇون و نەخۇشبۇونا هەستان 4- ئەوي نەقىت دوماهىيا تشنان بېنېت و هەر حەز بۇ مانى و خۇشىيى هە.	6- ب راستى هەر ڇچوپىكتىيا خو هەر حەز ڇېيقا "دوماهى" نە دکر. هەر حەز سەپرانتان نە دکر ڇېپر دوماهىيا وان هەکو دچن وى جەي دەيلان، بۇوي گەلەك نەخوش دېبۇو، هەر حەز دکر بېنېتە وېرى! . حەز ڇەستان پىكاكا نە دکر ڇېپر دوماهىيەن وان.

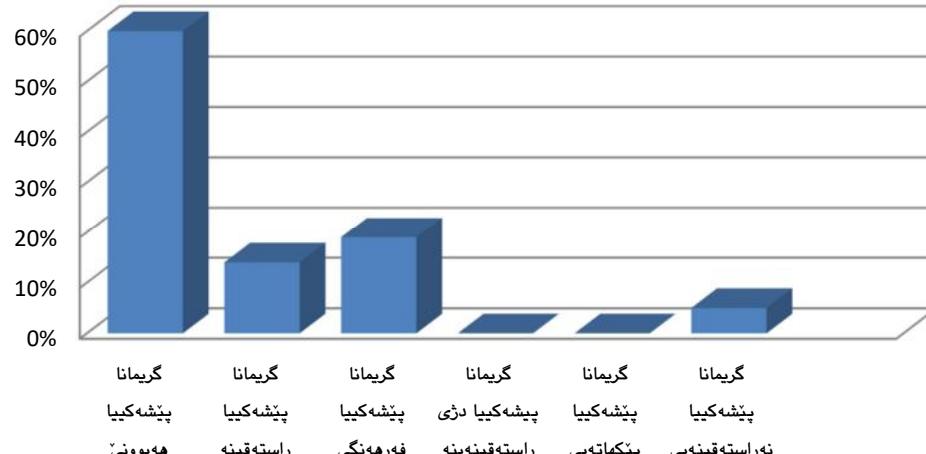
4	هەبۇنى هەبۇنى هەبۇنى پاستەقىنە	-1- كەت و ماتىن ب پىزا بەرال دوقۇقىكەھى كورتە چىروكى ئامارزىيە بۇ هەبۇنە گۈرستانەكا حشك. -2- ھەزىزەرەكا كېنە ژ دارىن كەسەك ھەنە. -3- هەبۇنە كۆمەن سەتىيان و گىايى بەھى. -4- ئەۋە نىشانە ئامارزىنە بۇ بىيەنگىيەكا ھەرو ھەرى و هەبۇنە مەرنى.	7- ڈوپراتىيەكا بىزىك كەت و ماتىن ب پىزا بەرال دوقۇقىكەھى تەرابەرا و كومىن سترى و گىايى بەھى دىاردىك. ھەمى تىشنا وىتەيى بىدەنگىيەكا ھەر و ھەرى چىدىك.
3	هەبۇنى هەبۇنى فەرەنگى	-1- كەسەك ھەيە. -2- روھشت و تىتال ھەنە. -3- ھەولەنجامدا ئاتاوان و كوشتنى ھەيە.	8- وى دەپيا ب پىت خۇجىچىتە قىرىئى نەك سوبەھى سەر دەستىن ھەندەكا بەھىتە قىرىئى و چەند رەھشت و تىتالىن خۇيىن دەستپىكى و ھوقانە ل ھەندە سەرەت وى ئەنجامىدەن.
2	هەبۇنى پاستەقىنە	-1- كۆمەك ھەقلاڭ ھەيە. -2- نەرازىبۇون ژ ئەۋى كەتوارى تىدا دىزىت.	9- گەلەك جاران ل ناڭ ھەقلا، خۇ دىكەر فەيلەسۈف و دىگەت: دى بىلا وەسا ئەم ب جورەت باينە مە ھەما بىتىن دوماھىدا خۇ ب دەستىن خۇ ھەلبىزارتبا، ھەمى تىشتنىن مە زمان، نەتەوه، ئايىن، وەلات... ھەنە ژ ھەلبىزارتىنە مەنە، بىلەق ژ ھەلبىزارتىنە بىت! ! ھەميا پىتىكەر كەنى و دەست بۇ دەقتان.
3	هەبۇنى پاستەقىنە فەرەنگى	-1- گەلە و گازىنە ھەنە. -2- نەرازىبۇون ژ سىستەمىي ئىيلىنى و دەسھەلاتى ھەيە. -3- دۇوبارەكىنە ھەمان سىنارىيۇ يا بەرى ھەيە.	10- ئەم ھەمى تىشنا دىكەينە يارى، چونكى ڈيانا مە كۆمەك چەشمەريابى و ب تامسارىيەكى ب دوماھى ھىت و ھەر وەكى چىتەبۈسى. دەۋىف مەرا ژى ھەندە كىتىن دى ھەمان شانۇنگەرىيى دۇوبارەدەكەنەقە.
3	هەبۇنى هەبۇنى هەبۇنى	-1- بايىرۇقانى ھەيە. -2- تۈرمىپىل ھەيە. -3- كەل و پەلىن زىدە و ژ كاركەفتى ھەنە.	11- ھەك تۈرمىپىلە بايىرۇقانىيە ئەو تىشتنىن زىدەبىن بەر دەرى خانى ھاشىتىبانە، نوکە ئەۋۇى لەقىرى ئەبۈو، بەلكى ھېشىتا بىي دەخو با يان بۇ خۇ تىشتكە كەنە!
4	هەبۇنى هەبۇنى هەبۇنى هەبۇنى	-1- كەش و ھەوا ھەيە. -2- مەرۋەك ھەيە. -3- گىيا ھەيە. -4- تۈرمىپىل ھەيە.	12- ژىشىكە كىقە بايەكى نەچافەرەتكى خۇها سەرۇچاقيەن وى تەزاند و مششىنەك تىخسەتە گىايى ھەشكى وارا. دىيمەنتىن رەپ و روپىتىن بەرامبەر، پىت وى بەرەف خۇ بىن، ل پىشت وى تۈرمىپىل وەكى گىانەوەرەكى ب ئاقال و شولە ب چ نە دىاردىك.
3	هەبۇنى پاستەقىنە فەرەنگى	-1- مەرۋەك ھەيە. -2- هەبۇنە ئارامىيى و خۇشىيى. -3- پىشىت جەپ ئىيلى بۇ بەلى نوکە قىلاتىنى داگىر كەنە.	13- پىنگاڭىن خۇ رەھەت ھافىتىن و دىلى خۇدا ھەست ب خۇشىا ئاشكارا كىنى كەنە، ھەر چەند ئەقە نە جارا تىيىكىيە دەتىتە قىرىئى، بەلەنگى و ئالاتىنىي واتا ئەتكىن نوي ددا جوگرافيا جەپى.
2	هەبۇنى هەبۇنى	-1- جەھەكى دىرىوکى ھەيە. -2- تۇماراكىنە مېزۇۋىي ھەيە.	14- ھەر ل دەستپىكى چۈونا ئۇرۇ چاپىن مەرۋە ب مېزۇۋ و ناڭا دەكەن: (حەلیما ئەحمدە) ڈايكۈبون: 1945 وەغەركن: 2001 ھوسا ھەبۇن و نەبۇنە مەرۋەكى ب دوو ژمارا دەتىتە دەستىنىشانكىن ھەر وەكى ج چىتەبۈسى!
4	هەبۇنى پاستەقىنە هەبۇنى فەرەنگى	-1- جۇداھىيەن تەخايىتى دەنافېرا كەسىن مرى دا ھەيە. -2- گور ھەيە. -3- مەزگەفت ھەيە. -4- پەقىن ژ ئەۋى كەتوارى تىدا دىزىت.	15- تىشنى سەير ئەۋە مەرۋە لەقىرى ژى جوداھىيەن تەخايىتى نافېرا كەسىن تەمرازىدى دېيىت، ھەندەك سەببە و حلى و د ئاشكارى بۇون و ھەندەك ژى ب ئاخى پۈچەكى ژ ئەردى د بلندكى بۇون. دەنگى كېبارە و ئاوازىن ئائىنى ژ دوپرە دەتات، ئەقى چەندى ئىنى ھەستا ھافىبۇنى لەدەف مەزىتلى كەنە.
8	هەبۇنى فەرەنگى پاستەقىنە ھەبۇنى	-1- هەبۇنە ھەندەك دارىن كەسەك. -2- نىشانە يەك بۇ بەرەۋامى يا ئىيلى ھەيە. -3- بىيابانە كەھشك ھەيە.	16- چاپى وى ف ھەندە دارىن كەسەك كەت، كەيىفا وى ھات چونكى نىشانە كا ئىيلى ل ناڭ ۋەقى بىبابانى دېت. دىلى خۇدا گوت ئەرى كى ئان دارا ئاىددەت، ترسىيا نەكە روزەك بېت و ھەشك بىن، بىلەز بەرەف تۈرمىپىلە چۈون، ھەندى ئاڭ دولقا دا ھەي ئىينا و كەن وان دارا. كەيىفا وى ھات

			هەکو كۈزىن كەتىيە ئاخا هشك. وى گاشى حەزىكىر ئىڭىدە بىباپانى ڦ و ماتىن دارىن ل وارا ھەميا ئاقېدەت، بىلكى ھەما ج نە ھندەك چوچىكا قەستا وارا كىرا و ھندەك دەنگ ئىخستىبا ۋى چولى كۈزەك.	
			4- خودايى مەزن ھەيءە كۆ بىباپانى ڦ ھشىكىيى دېپارىزىت. 5- مروققەك ھەيءە. 6- ترومبييەل ھەيءە. 7- ئاڭ ھەيءە. 8- كىزىنا ئاخى كەف خۇشى و گىنىڭىن ل دەپەيداكر.	
6	ھەبۈونى ھەبۈونى ھەبۈونى پاستەقىنە	ھەبۈونى ھەبۈونى ھەبۈونى ھەبۈونى ھەبۈونى ھەبۈونى نەپاستەقىنە	1- بازىرەك ھەيءە. 2- خەلک ھەيءە. 3- بىريارەك اپ نىقەرەت و شىرىت و گەفا دىگەل بایەكى دەنگى كارە و شەرىدەت و گەفا دىگەل بایەكى نە بەرەۋام دەتە و دچۇو. دەلىقەكى را سەحدەكى تىيە دەنیقەكى كۆتىن ئاخ و كىلى و بەرا را.	
4	ھەبۈونى فەرەنگى فەرەنگى نەپاستەقىنە	ھەبۈونى ھەبۈونى ھەبۈونى نەپاستەقىنە	1- ترومبييەل ھەيءە. 2- ھەمولداڭەك و ۋەنگەرانەك بۇ زۇرىندا ژيانا بەرى ھەيءە. 3- بىي ھېقىبۇونەك ھەيءە. 4- ھەستپىنەك و دزانى كۆ ئىدى ئەو نە مايە د ھەبۈونىدا.	18- ڦ دويىرە ترومبييەل ھەوكى تىشتەكى نە ڦ ۋى جىهانى دىارىدك، بىزاقىن مەزن كىن پىنگاكەكى بەرەف پاش پاقىت و قان تىشىندا ھەميا بەتلىيە پاشت خۇ، بەلى چاڭىن وى يىن لازى نەشىيان چ دەرگەمان بىبىن ئەو جە ھەمى بىبۇ كومەكاشىرەيىن بلند و درېز ئەو دەنگىن ڦ دويىرە دەتەن ھەيدى ھەيدى كۆ دبۈون. پۈچ پۈچ ھەستپىنەك گورىا وى با زۇها دېيت و يَا دېبىتە پېشكەك ڦ ۋى بىباپانى.
71				

ئەقجا رېزەيە سەدىيە پەنگەدانا واتايا ۋەشارتى یا بوارى گەيمانىن
پېشەكى د كورتە چىرۇكا (نىزىكى دوماهىيە) ب ئەقچىيە:
گەيمانان پېشەكىيە (43)، گەيمانان پېشەكىيە (60,56)، گەيمانان پېشەكىيە
پاستەقىنە: (14,08)، گەيمانان پېشەكىيە فەرەنگى: (19,71)،
گەيمانان پېشەكىيە دىرى پاستەقىنەيى: (0٪)، گەيمانان پېشەكىيە
پېشكەتەيى: (0٪)، گەيمانان پېشەكىيە نە راستەقىنەيى: (5,63٪).

تىكرايا گەيمانىن پېشەكى يىن سامىلى ل سەرى، ئانكۇ: (كورتە
چىرۇكا نىزىكى دوماهىيە) ئۇين واتايا ۋەشارتى تىدا پەنگەدائى
(10)، (43) ئەوان ب پىكاكا گەيمانان پېشەكىيە بەبۈونىتىيە و (10)
ڦ ئەوان ب پىكاكا گەيمانان پېشەكىيە راستەقىنەن و (14) ڦ ئەوان ب
پىكاكا گەيمانان پېشەكىيە فەرەنگىن و (0٪) ڦ ئەوان ب پىكاكا گەيمانان
پېشەكىيە دىرى پاستەقىنەيى و (0٪) ب پىكاكا گەيمانان پېشەكىيە
پېشكەتەيى و (4٪) ب پىكاكا گەيمانان پېشەكىيە نە راستەقىنەيى.

میلکاریبا سیئى

نىشانكار د ناڭ خۇدا ۋالانە ڏ هەر واتايىھىكى، ھەر چەندە ئاماڭھىيى دەدەنە ڙىدەردى، بەقى ڙىدەر بىي چىڭىر نىنە و واتايى دىيار ناكەت، ب تىنى ئەگەر د دەوروبەریدا نەبىت و نىشانكار مەرجەكى پىتدەقىيە بۆ ب دەستقەھىينا پەيشى. ئاخۇتنكەر ب مەبەست ل دويش پىتەقىياتىپا خۇ نىشانكاران د ناڭ گوتارا خۇدا بكاردەھىن(شىرزاد سەبرى عەلى، 2014، 170).

د قىرىتىدا كومەكا دەربىرپىنان تايىھەت ب نىشانكارانقە ھەنە كۆ د زمانىدا دەھىنە بكارھىنان، ئەۋۇى بىرىتىيەن ڙ نىشانكارىن: (دەمى، جەھى، كەسى، جەڭلى، دەقى)، Locastro, 2012, 24). بۇ نەمۇنە د زمانى كوردىدا(ئۇ، ئەز، ئەم...ەتىد). دېبىت ئاماڭھىيى ب كەسى ھنارتى و يى بۆ ھنارتى بىدەن و ژىلى ئۇوان كەسىن ڙ دەرقەيى دەوروبەرى. دەمى ئەذ دەربىرپىنه دەھىنە بكارھىنان، ئەم ب دروستى و تەمامى تىيىنگەھىن، ئەگەر ئەم واتايى فەرھەنگى ب واتايى پراكتىكىيە گىرىنەدەين، ئەۋۇى ب پىكَا دەوروبەرى ڙ دەرقەيى زمانى و ڙ ئالىيى ھنارتىقە.

رەنگىۋەدانى واتايى قەشارتى يا بوارى نىشانكاران د كورتە چىرۇكا (نىزىكى دوماھىيىا)⁽¹⁾ ب ئەقى پەنكىيە:

4.2.3. نىشانكار و واتايى قەشارتى:

نىشانكار - Dexis د سادەتىرين پىتەناسەيا خۇدا بىرىتىيە ڙ تىگەھەكى زمانى كۆ ھەمى ٻەگەزىن زمانى كوم دكەت، ئۇين پاستەوخۇ ڦەدگەرنە سەر دەوروبەرى، ڙ لاي ھەبۇونا خۆيەتىيا كاسى دەمى يان جەھى و ب ئەقى چەندى ئەو پەيىش ب دەستقە دەھىت، ئۇوى واتا پېقەن گەنەن دەن ب نىشانكرنا ئۇوى ڙىدەرېقە، ئۇوى ئاماڭھىيى بى دەھىتە دان و ب ئەقى چەندى دەوروبەرى نىشانكارى پەيدابىت(شىرزاد سەبرى عەلى، 2014، 170). ھەرەسە دەربارە نىشانكاران ھاتىيە گوتىن كۆ نىشانكارىن زمانى د بىنەرەتدا بۆ پروپېتىسا پەيوەندىكىنى ب شىوەيەكى زارەكى دەھىنە بكارھىنان(قىيس كاكل توفيق، 2002، 13) كۆ ئەقان نىشانە يان پەيوەندى ب ئاماڭىچە ھەيم، ژېھەنندى((نىشانكارەكان لە سنورى بوجۇونى ئاماڭھىيى - Preference كاردهكەن و دەبىت جىابكىننەر لە گەپانەوە Denotatioan لە ژيانى پۆزەنماندا زۆر بەكاردىن كە ئاماڭھىيى پاستەوخۇ دەكەت بۆ شوين و كەس و كات، لە لاي ھەندىكەن بۇونە و لاي ھەندىكىش تەمومىزلىكىيە((عبدالواحد موشىر دىزەيى، 2014، 95).

نىشانكار			پستە
نىشانكاران	جۈزى نىشانكارى	نىشانكار	

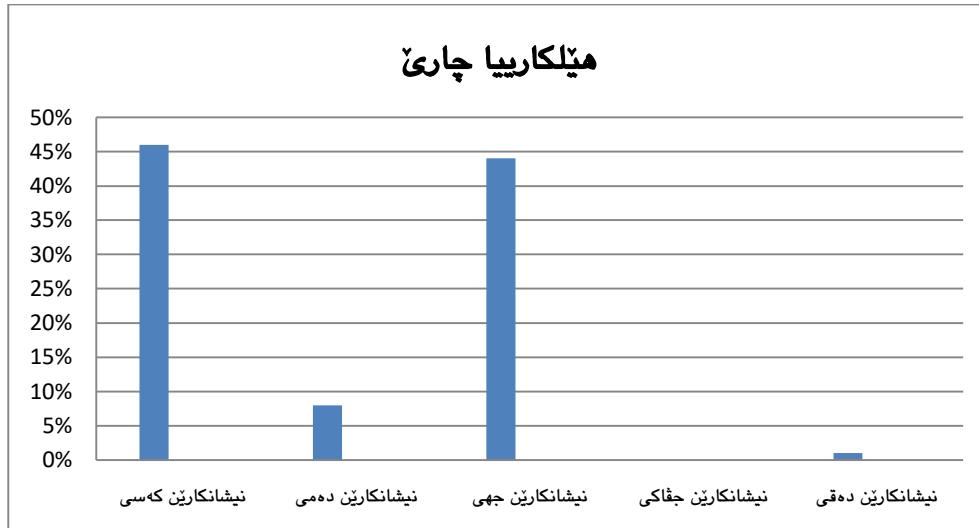
4	کهنسی	دهمی	1- (وی): جهناشی کهنسی سرهی خویه و نامازهی ب کهنسی سیبی تاك ددهت و ل دویف دهربه ری دهیته زانی کا کیبه، ئایا نهوزاده يان کاوهیه. 2- (قی سپیده هیبا دره نگ): گریبا هفالکاری دهمیه و ل دویف دهربه ر دیار دیبت کا ب دروستی کیز دهمی سپیده. 3- (ئه و): جهناشی کهنسی سرهی خویه و نامازهی ب کهنسی سیبی تاك ددهت و دهربه ر دیار دیبت کا ئه و کیبه. 4- (وان): جهناشی کهنسی سرهی خویه، ل جهی نافی هاتیبه کو نامازهی ب کهنسی سیبی کوم دکت.	1- وی ب دروستی نه درانی چاوا قی سپیده هیبا دره نگ بهری وی کهنه فیزی، هه کو پی خوڙ ترومیبلی ئینایا دره سپیده هیبا کو ئه و بی پیچتیه جیهانه کا دی، جیهانه کو ب ئیکباری نه و دک و بیه ئه و تیدا دزیت، هر چند دنابه را واندا هیچ دویراتیک مه زن نینه، بله کی ب چاقا مروءه هردووا دیښت.
5	جهی	کهنسی	1- (قی بازیزی): هفالکاری جهیه کو نامازهی ب بازیزه کی دهستیناشانکری دکت کو ئاخفتکر در زانیت کیزک. 2- (وی): جهناشی کهنسی سرهی خویه و نامازهی ب کهنسی سیبی تاك ددهت و ل دویف دهربه ری دهیته زانی کا کیبه. 3- (وی جیهانا سهیرو بیده نگ): هفالاناشی نامازیه ب نیزک د گریبا (ئه وی جیهانا سهیرو بیده نگ) دا. 4- (برهخ گیفکی مه زنگ): گریبا هفالکاری جهیه، نامازه دایه جهه کی دهستیناشانکری. 5- (سهر کومین بلند): گریبا هفالکاری جهیه کو نامازه ب جهه کی دهستیناشانکری دایه دیارکرن.	1- سهیرو ل نیزک قی بازیزی دوماهیا تشتنان و مروقان ل دهه ئیک بیت! . وی نیتیت نه بورو چه پ بدنه جهه ک دویرتر، بله کی حزدک هندهک تشتنین زیده پاقيت و زوی برقریت، بله هندهک تشتنا دکویراتیا ویدا ئه و پالدا هندهک پېنگاپین زیده برهف وی جیهانا سهیرو و بی دنگ يا برهخ گینکی مه زنگ پاقيت. سدوقا ترومیبلی ٿاکر، هنده تشتنین زیده ڙی ئینه دره و هافیتنه سه رکومین بلند.
4	دهمی	دهمی	1- (ل سپیده هیین روڙین بینهندقاهانی): گریبا هفالکاری دهمیه و نامازهی ب روڙین بینهندقاهانی دکت. 2- (هه تا دره نگ پوڙی): گریبا هفالکاری دهمیه و دیارکرنا واتایا هه تا دره نگ پوڙی ل دویف دهربه ری دیار دیبت کا ب دروستی کنگیه، وانه نیقوپه یان ئیقاره یان بهری مغاره به. 3- (قی جهی): هفالکاری جهیه کو نامازهی ب جهه کی دهستیناشانکری ددهت کو ئاخفتکر در زانیت کیزک جهه. 4- (ئه و): جهناشی کهنسی سرهی خویه و نامازهی ب کهنسی سیبی تاك و ل دویف دهربه ری دهیته زانین کا ئه و شرینه یان کاوهیه.	3- ل سپیده هیین روڙین بینهندقاهانی هه تا دره نگی روڙنی بازیزی نیف مریبیه، ئه شی بی دنگیکی ڙی هندهک ریز و هه بیه تین نوی ددانه قی جهی، و ئه و پیتر پالدا برهف وی شیرهی دهري وی بو هر که سه کی به ردای چیت.
2	کهنسی	جهی	1- (وی): جهناشی کهنسی سرهی خویه و نامازهی ب کهنسی سیبی تاك ددهت و ل دویف دهربه ری دهیته زانین کا کیبه 2- (ل دهستی وی یعنی پاستی): گریبا هفالکاری جهیه کو نامازهی ب رهخی خویی پاستی ددهت.	4- ڙوردا به رنخو دا بازیزی، کله کی خو ل سه ریدا زوی ب رنخیتے شه، بله بینهندگیا بر امامه ر وی، ئه و پیتر پادکیشا. ل دهستی وی یعنی پاستی زنجیره کا چیاپین بلند بون بله نیشانین ڙیانی ل دکیم بون.

6	کەسى جەھى کەسى دەقى جەھى جەھى	کەسى جەھى کەسى دەقى جەھى جەھى	1- (وی): جەناقىٰ کەسىٰ سەربەخۆيە و ئامازىيە ب کەسىٰ سىتىي تاك و چىندىت مەبەست ئى نەوزاد يان تازاد يان ھەر كەسەكى دى بىت. 2- (ل قىرى): ھەفالكارى جەبيي ئامازە بۇ جەھەكى و دېبىتە چەند جەھەك وەك وەخۇشخانە، قوتابخانە، پارك... هەنەل دۈۋىش دەرۈپەرى دەبىتە دىياركىن، كا كىفەيە. 3- (قو): جەناقىٰ کەسىٰ سەربەخۆيە و ئامازىيە ب کەسىٰ دووئى تاك دەدەت و دەرۈپەر دىيار دەكت كا كىيە. 4- (ئوردا): ھەفالكارى جەبيي و ل دۈۋىش تىيگەھى كورتە چىرۇكى مەبەست ئۇردا ل سەر چىيايەكى بلندە. 5- (تاخىن ھەرجار): ھەفالكارى جەبيي كو ئامازىيە دەدەتە جەھەكى دەستىنىشانكى كو پىشتى ئى زىايە. 6- (قىرى): ھەفالكارى جەبيي و ئامازىي ب ھەبۇونا جەھەكى دەدەتلى ب دروستى ئەم نەزانىن كا كىز جەھە تا كو نەزقىنە دەرۈپەرى.	5- وي ھەزىكى وى گاڭىھى هەندەك د وېرى پا بورى بانە و گۇتابىي راوه ستىيان لەقىرى قەدەغەيە، يان ھەما گۇتابىي كا تو ل ۋېرىچ دىكەي، بەلكى پۈچەكى دۇرۇل بايە و جارەك دى قەستا ئۇردا كېبايە بەرە ف تاخىن ھەرجار. دېبىن يى بىننە ۋېرى زېرىن بۇ نىننە، تەزىنەكە كا مەزن ب سەر لەشىدا چو خارى.
3	جەھى کەسى جەھى	جەھى کەسى جەھى	1- (وی جەھى): ھەفالكارى جەبيي كو ئامازىيە ب جەھەكى دەكت كو تاخىنەكەر دىزىتى كىيە. 2- (وی): جەناقىٰ کەسىيە و ئامازىيە ب کەسىٰ سىتىي تاك دەدەت و ل دۈۋىش دەرۈپەرى دەبىتە نەزانىن كا نەوزادە يان كاۋايدىه. 3- (وېرى): ھەفالكارى جەبيي و ئامازىي ب ھەبۇونا جەھەكى دەدەت. بەقى ب دروستى ئەم نەزانىن كا كىز جەھە تا كو نەزقىنە دەرۈپەرى.	6- ب راستى ھەر ڙ بچويكتىيا خۇ ھەر حەز ڙ پەيقا "دوماهى" نە دىك. ھەر حەز ڙ سەيرانان نەدەر ئۇر دوماهىيَا وان ھەكى دىچن وى جەھى دەيىلەن، بۇ وى گەلەك نەخۇش دىبوو، ھەر ھەزىكى دەستپەنەتىيە وېرى! حەز ڙ دەستپەنەتىكى نەدەر ڙ بەر دوماهىيەن وان.
1	جەھى		1- (ڙ دويراتىيەكە 4 نىزىك): ھەفالكارى جەبيي، ئامازىيە ب ئەوى مەۋايانى د ناقبەرا ئەوان داران و دىتتا تاخىنەكەر دەكت.	7- ڙ دويراتىيەكە نىزىك كەت و ماتىن ب رېزىن بەردا و ھەندەك دارىن كەسکىن تەرابەرا و كۆمەن سىرى و گىياتى بەقى دىاردەك. ھەمى تىشنا و پەنەيى بىبدەنگىيەكە ھەر و ھەرى چىندرە.
6	کەسى جەھى دەقى کەسى جەھى کەسى جەھى کەسى جەھى	کەسى جەھى دەقى کەسى جەھى کەسى جەھى	1- (وی): جەناقىٰ کەسىٰ سەربەخۆيە و ئامازىيە ب کەسىٰ سىتىي تاك دەرۈپەرى دەتەن كا وى ب دروستى كىيە. 2- (وېرى): ھەفالكارى جەبيي و ئامازىي ب ھەبۇونا جەھەكى دەدەت و ل دۈۋىش دەرۈپەرى دەبىتە چەند جەھەك وەكى پارك، چىيە. 3- (سوپەھى): ھەفالكارى دەمەيىه و ل دۈۋىش دەرۈپەرى دىيار دېبىت، كاشەمبىيە يان سېشەمبىيە يان ھەر رۇزەكە دېبىت. 4- (ھەندەك): جەناقىٰ نەديارە، مەبەست پى كومەكە مەۋقانە. 5- (قىرى): ھەفالكارى جەبيي و دېبىتە چەند جەھەك وەكى پارك، قوتابخانە، نەخۇشخانە... هەنەل كو ئەڭ جەھە دەرۈپەرى دەبىتە دىياركىن كا كىفەيە. 6- (وی): جەناقىٰ کەسىٰ سەربەخۆيە بۇ كەسىٰ سىتىي تاك و دەرۈپەر دىيار دەكت كا ب دروستى كىيە.	8- وي دەپيا ب پېت خۇ بچىتە ۋېرى نەك سوبەھى سەر دەستىن ھەندەكە بەتىتە ۋېرى و چەند رەوشەت و تىتالىن خۇ بىن دەستپەنەتىيە و هوغانە ل ھەنەل سەردى وى ئەنجامىدەن.
2	کەسى	کەسى	1- (ئەم): جەناقىٰ کەسىٰ سەربەخۆيە ئامازىيە دەدەتە كەسان و دەرۈپەرى دەبىتە دىياركىن كا مەرمەن پى كى و كىنە. 2- (مە): جەناقىٰ کەسىٰ سەربەخۆيە ئامازىيە ب تاکىن مەللەتى كور دەكت.	9- گەلەك جاران ل ناڭ ھەقالا، خۇ دىكەرە فەيلەسۇف و دىگەت: دى بلا وەسا ئەم ب جورەت باينە مە ھەما بىتىن دوماهىيَا خۇ ب دەستىن خۇ ھەلبەزارتىبا، ھەمى تىشتنىن مە زمان، نەتهو، ئائىن، وەلات... هەنە ڙ

				هەلبازارتنا منه، بىل ئەقە ژەلبازارتنا مە بىت ! . هەميا پىتىكەرە كەنى و دەست بۇ دوقاتان.
2	كەسى	كەسى	1- (ئەم): جەنەفىي كەسى سەربەخۆيە، مەبەست پى ئەم كورد ھەمینە. 2- (مە): جەنەفىي كەسى سەربەخۆيە و ئامازەيە بۇ كەسى ئىتكى كوم و دەرووبەرە دىار دىكت كا ژيانا مە ھەمیبا يا چەوابىيە.	10- ئەم ھەمى تىشنا دىكەيني يارى، چونكى ژيانا مە كۆمەكا قەشمەرىيە و ب تامسارييلىقى ب دوماهى ھېت و ھەر وەكى چ چىتەببۇي. د دويفە مەرا ژىي ھەندەكىن دى ھەمان شانۇگەرىي دووبىارە دەكتە.
3	جەھى	كەسى	1- (بەر دەرى خانى): ھەفالكارى جەھىيە و ئامازەيە بۇ جەھەكى دەستىشانكىرى. 2- (ئەم): جەنەفىي كەسىيە و ئامازەيە ب كەسى سىيىتى تاك دەدەت ول دويىش دەرەپەرى دەيتىھە زانىن كا كېيە. 3- (ل قىرىپى): ھەفالكارى جەھىيە، دېنە چىند جەھەك وەك پارك، قوتابخانە، كۈلىز... هەنە دەرىپەرى دەرەپەرى دەيتىھە زانىن كا كېيە.	11- ھەك ترومېبىلا بازىرەقانىبىي ئۇ و تىشىن زىدەيىن بەر دەرى خانى ھافىتىبانە، نوكە ئەرۋىش ئەقىرى نەدبوو، بەلكى ھېشىتا يى دخەو با يان بۇ خۇ تىشىك كرپا ! .
2	كەسى	جەھى	1- (وى): جەنەفىي كەسى سەربەخۆيە بۇ كەسى سىيىتى تاك و دەرەپەرى دەرەپەرى دەيتىھە زانىن كا ب دروستى كېيە ئايىرا زىگارە يان نەوزادە يان ھەر كەسى كىيە دىيە. 2- (ل پىشت): ھەفالكارى جەھىيە ئامازەيە ب جەھەكى دەكت و دەرەپەرى دەرەپەرى دەيتىھە زانىن كا ل پىشت ب دروستى كېرپىيە.	12- ژ نىشكەكىقە بايەكى نەچاقەرەتكىرى خۇما سەرچاڭىن وى تەزانىد و مەشىشىك ئېخسەتى كىياتى ھەشكى وارا، دېمەننەن رەپ و روپىتىن بەرمابىر، پېت وى بەرەف خۇ بن، ل پىشت وى ترومېبىل وەكى گىيانە وەركى ب ئاقىل و شولە ب ج نە دىارەدكى.
1	جەھى		1- (قىرىپى): ھەفالكارى جەھىيە و بېتىھە چەند جەھەك وەك پارك، قوتابخانە، نەخۇشانە... هەنە. كو ئەڭ جەھە دەرەپەرى دەيتىھە دىاركىن كا كېيە.	13- پىنگاڭاپىن خۇرەختەت ھافىتىن و دەنخى خۇدا ھەست ب خۇشىا ناشكارا كىرى كەن، ھەر چەند ئەقە نە جارا ئىچىكىيە دەيتىھە قىرىپى، بەلى بىتەنگى و ۋالاتىيى واتايە كا نوى ددا جوگرافيا جەي.
1	كەسى		1- (حەلیما ئەحمدەد): ئافىي كەسىيە، ھەتا كەن بېتىھە زانىن(حەلیما ئەحمدەد) ب دروستى كېيە پىتىقىيە بىزقۇپىن دە چىرۇكىنىسى داكو دىاربىت كا كېيە.	14- ھەر ل دەستپىنكا چۈپتا ئۇپۇن چاقىن مۇوقۇ ب مېڭۇو و ناقا دەكەن: (حەلیما ئەحمدەد) ژ دايىكۈن: 1945 وەغەرکەن: 2001 ھوسا ھېبۈن و نەبۈرۇن مۇوقۇكى ب دۇرۇمدا دەيتىھە دەستپىنكانكەن ھەر وەكى چ چىتەببۇي ! .
2	جەھى	جەھى	1- (ل قىرىپى): نىشانكارى جەھىيە و ئامازىي ب ھېبۈن جەھەكى دەستىشانكىرى دەدەت، بەلى ب دروستى ئەم زانىن كا كېيە ھەتا كەن زەرقىن بۇ دەرەپەرى. 2- (ژ دويىقە): ھەفالكارى جەھىيە، مەبەست پى ئۇ و مەۋدايى دويراتىبىيە يى د ناڭ بەرا ئەۋى و مزگەفتىدا.	15- تىشى سەير ئەوه مەروۋ لەقىرى ژى جوداھىيەن تەخايىتى ناۋبەرە كەسىن تەمەنلىدى بىتىت، ھەندەك سەببە و حلى و د ئاڭاڭىرى بۈن و ھەندەك ژ ب ئاخى پۈچەكى ژ ئەردى د بلندرى بۈن. دەنگى كبارە و ئاوازىن ئائىنى ژ دويىقە دەت، ئەقى چەندى ژى ھەستا ھافىبىونى لەدەف مەزىتلى كەن.
6	كەسى	جەھى	1- (وى): جەنەفىي كەسى سەربەخۆيە و ئامازەيە بۇ كەسى سىيىتى تاك و ب ئىكە دەرەپەرى دەيتىھە دىاركىن كا ب دروستى ئە و كېيە. 2- (ل ئاڭ بىباپانى): ھەفالكارى جەھىيە، ئامازە ب جەھەكى دىاركى ھاتىيە دان.	16- چاڭى وى ف ھەندە دارىن كەس كەت، كەيغا وى ھات چونكى نىشانە كا ژيانى ل ئاڭ ۋى بىبابانى دىت. دەنخى خۇدا گوت ئەرى كى قان دارا ئاڭىدەت، ترسىيا نە رۆزدەك بېتى و ھېشك بىن، بىلەز بەرەف ترومېبىلى چۈپ، ھەندى ئاڭد دولقا دا ھە ئىتىن و كەر بىن وان دارا. كەيغا وى ھات ھەكى كەزىتىن كەتىيە ئاخا ھېشك. وئى گاڭى ھەزىزلى ئاڭىدەت، بەلكى ھە ما ج نە ھەندەك چۈچكى ھەميا ئاڭىدەت، ھەميا ئاڭىدەت، بەلكى ھە ما ج نە ھەندەك چۈچكى قەستا وارا كرپا و ھەندەك دەنگ ئېخسەتىا ۋى چۈلى كۈرۈك.
	كەسى	جەھى	3- (كى): جەنەفىي نەديارە، ل دويىش دەرەپەرى دەيتىھە دىاركىن كا مەبەست ڈىكى چ كەس كەن ب كارى ئاڭىدەن رايپۇرى. 4- (ل وارا): ھەفالكارى جەھىيە و ئامازىي ب ھېبۈن جەھەكى دەدەت. 5- (قان...ان): ئامازىي ئامازىي، د گىتىا (قان دارا) دا، مەبەست پى دارىن دارستانتىنە. 6- (وان): جەنەفىي كەسى سەربەخۆيە د گىتىا (وان داران) دا كو مەبەست پى كۆمەكا دارانە.	
	كەسى			

2	دەمى جەھى	1- (ئىقۇرىيەكا پويچەكى درەنگ): ھە فالكارى دەمېيە و ل دويش دەوروبەرى دەيتىتە ديارىكىن، كا ب دروستى كىيىز دەمەنى ئىقۇرىيە. 2- (د كونا خانى و مزگەفتاقە): ھە فالكارىن جەھىن و ئامازە ب ئەقان ھەردو جەھىن گۈنك يىبن بىريار ئى دەركەقىن ھاتىيە دان.	17- دەنلە بەرەف نىقۇرىيەكا پويچەكى درەنگ دچوو، وەسا دىارە هېشتە خەلکى بازىرى بىريار خۇ يى ئىكلاکەر نەدايە لەوا هېشتە باهرا پېتىر بىن دكوتا خانى و مزگەفتاقە دەنگى كبارە و شىرەت و گەفا دەگەل بایەكى تەبەر دەۋام دەمات و دچوو. د دەلىقەكى پا سەحدىكەتى بىن دەنلە كۆمەن ئاخ و كىلى و بەرا را.
4	كەسى جەھى كەسى	1- (كىن): جەھانى لەكەيى (ن) بىن ب دوماهىكا كارى پىستىيەت بىن كەسى سىيى كۆم دەزغۇت كو (ئۇو). 2- (وى): جەھانى كەسى سەرەخزىيە كو ئامازە بىن كەسى سىيى تاك دەدەت و چىدىيەت مەرمەن ئى نەوزاد يان ئازاد يان ھەر كەسى كى دى بىت. 3- (بەرە پاش): ھە فالكارى جەھىي ئامازە بىن ب پىتىگافە كا دەستىنىشانكى دەدەت كو ژ لايى كەسى كىيە ھاتىيە دان. 4- (قان...ان): ئامازى ئامازىي د گىتىي (ئەقان تىشتن)دا، مەبەست ئەو كو ئەوان ھەمى ئەخۇشى كاودانان بەتىلىتە ل پشت خۇ.	18- ژ دوپەرە ترومبىلا وى وەكى تىشتەكى نە ژ ئى جەھانى ديارىكى، بىزاقىن مەنن كەن پىتىگافە كى بەرەف پاش پاقيت و قان تىشتنەميا بەتىلىتە پشت خۇ، بەل چاقين وى بىن لازان نەشىيان چ دەرگەھان بېبىن ئەو جەھەمى ببۇ كومەكا شىرىھەيىن بىلدەن دەنگىن ژ دوپەرە دەھاتن ھىدى ھىدى كىز دېبۇن. پويچەپەتەن دەستىپەتكەرگەورىا وى يا زۇها دېبىت و يا دېبىتە پېشىك ژ ئى بىبابانى.
56			

تىكىرايا نىشانكاران بىن سامپلى ل سەرى، ئانكۇ: (كۇرتە چىرۇكَا نېزىكى دوماهىبا) ئەوين واتايىا ۋەشارتى تىدا پەنگەدەي (56): د كۇرتە چىرۇكَا (نېزىكى دوماهىبا) ب ئەقى پەنگىيە: نىشانكارىن كەسى: 46,42٪، نىشانكارىن دەمەن (8,92٪)، نىشانكارىن جەھى: (44,85٪)، نىشانكارىن جەڭلىكى: (0٪)، دەقى: (1,78٪). ئەوان ب پىكاكى نىشانكارىن جەڭلىكى و (1) ب پىكاكى نىشانكارىن دەقىنە.

جەختى و گىنگىيى ل واتايىا ۋەشارتى دەكىن و ب شىۋەيەكى تايىيەتى پراگماتىك ب خۇ ۋەكۈلىنى ل واتايىا ۋەشارتى دەكتە. 2-واتايىا ۋەشارتى د ناڭ پراگماتىكىدا ب پىكاكى دەوروبەرى ئۇ و پىستە و گوتن تىدا ھاتىيە گوتن بوهن و دىياردىتىت. 3-بوارىنن پراگماتىكى ئەوين واتايىا ۋەشارتى تىدا پەنگەددەن بىرىتىنە ژ: (كىرىدەيىن ئاخىقىنى، دەرگەقەتىن ئاخىقىنى، گىريمانىن

4. ئەنjam

پىشتى ۋەكۈلىن ب دوماهىك ھاتى، ئەق ئەنjamىن ل خوارى ب دەستەنەتەنە:

1-پەيوەندى د نابەر پراگماتىك و واتايىا ۋەشارتىدا، پەيوەندىيەكى راستەوانەيە، ژېرگە ب شىۋەكى گىشتى ھەمى بىاپتىن پراگماتىكى

شیرزاد سهبری عەلی (2014)، پراگماتیک، چاپخانە حاجی هاشم، بلاکراوهە

ئەکاديميايى كوردى، ھولىن.

شیرزاد سهبری عەلی (2015)، واتاسازى، چاپ ئىكى، چاپخانا هاوار، كتبخانا جزىرى، دھوك.

شیرزاد سهبری عەلی (2020)، شروقەكىتا گوتارى، چاپ ئىكى، ڈوهشانتىن پەرتوكاخانە ياموسكى، دھوك.

شیرزاد سهبری عەلی و دلгин خالد باپير (2021)، زمان و هوشدارىكىن، ڈوهشانتىن پەرتوكاخانە ياموسكى، دھوك.

عبدالباقي اکرام احمد (2012)، واتا و مەبەست لە پەندى پېشىنەنى كوردىيىدا، نامەي ماستىر، كۆلىيى پەروردە، زانكى سەلاحىددىن، ھولىن.

عبدولسەلام نجمەدين عەبدولا و شیرزاد سهبرى عەلی (2011)، زمانقانىيا تىپۇرى، چاپ ئىكى، ڈوهشانتىن دەزگەھى سېپىزىن، دھوك.

عبدولواحيد موشىر دزھى (2006)، واتا له تىوان سيمانتىك و پراگماتىكدا، مجلە الاستار، العدد(56)، بغداد.

عبدولواحيد موشىر دزھى (2014)، زانستى پراگماتىك، چاپى دووهەم، ناوهندى ئاۋىر بۇ چاپ و بلاوكىرنەوە، ھولىن.

عبدولواحيد موشىر دزھى (2015)، زانستى سيمانتىك، چاپ ئىكى، ناوهندى ئاۋىر بۇ چاپ و بلاوكىرنەوە، ھولىن.

عومەر مەممود كەريم (2012)، ھىز و ئاواز، تىروانىنېتىكى پراگماتىكى، گوغا رىئەکاديمىا كوردى، ژمارە(22).

فەمى حسەن رەشاد (2013)، رەھەنдин سيمانتىكى و پراگماتىكى د دەقى شانۇيى كوردىدا، ناما ماستىر، ئاكولتىيا زانستين مروقا یه تى زىكىدا، سكولا ئادابى، زانكىدا دھوك.

قىيس كاكل توفيق (2002)، پەيوهندىيەكانى نىيۇ دەق، نامەي دكتورا، كۆلىيى زمان، زانكى سەلاحىددىن، ھولىن.

ناز ئەكرەد سەعید (2013)، كىرە قىسىيەكان (ھىپوركىردىنەوە لە دەزپىزىدا)، نامەي ماستىر، فاكەلتى زانستە مروقا یه تىيە كان، سكۇل زمان، زانكى سەلەمانى.

ماوسەد نەوزاد فەقى ئىبراھىم (2014)، مۇرفۇپراگماتىك لە زمانى كوردىدا، نامەي ماستىر، فاكەلتى زانستە مروقا یه تىيە كان - سكۇل زمان، زانكى سەلەمانى.

محمد معروف فتاح (1985)، شىوازى ئاخاوتىن لەناؤ ئافرەتى سەلەمانىدا، گوفارى روشنېرى نۇرى، ژمارە(107)، بەغدا.

- ۋىدەرەن نەعونە ۋى ھاتىتە وەرگەتن:

صىبح محمد حسن(2011)، ديوانا نىزىكى دوماهىيا، چاپ ئىكى، ڈوهشانتىن ئىكەتىيە ئەقىسىرەن كورد، دھوك.

2.5. ۋىدەر ب زمانى عەربى:

بن عيسى أزابيط (1992)، من تداوليات "المعنى المضمر"، مجلة السانيات واللغة العربية بين النظرية والتطبيق، جامعة المولى أسماعيل، كلية الأدب والعلوم الإنسانية، سلسلة الندوات، العدد 4، مكتناس.

جاڭ موشلار و ان رېبۈل (2010)، القاموس الموسوعي للتداولية، ترجمة: مجموعة من الأساتذة و الباحثين، مراجعة خالد ميلاد، منشورات دار سيناترا، توپس.

جمعة يوسف سيد (1990)، سايکولوجىيىة اللە وەرپەنەلىقى، سلسلە عالم المعرفة، سلسلە(140)، الكويت.

پېشەكى، نيشانكاران و پېزەيا سەدييىا بكارهاتىن ئەوان د كورته

چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيا) ب ئەقى پەنگىلى خوارىيە:

أ-پېزەيا سەدييىا رەنگەدانا واتايا فەشارتى يام بوارى كردەيىن ئاخقىتى د كورته چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيا) ب ئەقى پەنگىيە:

كىرە بىيا ھەستەپېنلى: (19.148)، كىرە بىيا گلەگاندىن: (12.765): كىرە بىيا ھەپەنلى: (14.893)، كىرە بىيا گومان دەرپېنلى: (6.382):

نەپازىيۇونى: (12.765)، كىرە بىيا سەرسورمانى: (2): كىرە بىيا ھەپەنلى: (4.382): كىرە بىيا بىئۇمىدىيى: (4.25)، كىرە بىيا گەتكىنى: (4.25): كىرە بىيا قەدەغەكىنى: (2.127):

ئاگەهدارىكىنى: (4.25)، كىرە بىيا زىدەپېتىيى: (2.127): كىرە بىيا ئامۇزىگارىرىنى: (2.127)، كىرە بىيا نېخاندىنى: (2.127): كىرە بىيا ھاندانى: (2.127):

ب-پېزەيا سەدييىا رەنگەدانا واتايا فەشارتى يام بوارى دەركەفتەيىن ئاخقىتى د كورته چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيا) ب ئەقى پەنگىيە: لادانا بنەمايى چەوابى: (44)، لادانا بنەمايى گونجانى: (0)، لادانا بنەمايى چەندى: (26)، لادانا بنەمايى شىۋاوازى: (31).

ج- پېزەيا سەدييىا رەنگەدانا واتايا فەشارتى يام بوارى گىريمانىن پېشەكى د كورته چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيا) ب ئەقى پەنگىيە:

گىريمانا پېشەكىيا ھەبۇونى: (61)، گىريمانا پېشەكىيا فەرەنگى: (19)، گىريمانا پېشەكىيا دەزى ۋاستەقىنەيى: (0)، گىريمانا پېشەكىيا پېكھاتەيى: (0)، گىريمانا پېشەكىيا نەۋەتەقىنەيى: (5).

د- پېزەيا سەدييىا رەنگەدانا واتايا فەشارتى يام بوارى نيشانكاران د كورته چىرۇكا (نېزىكى دوماهىيا) ب ئەقى پەنگىيە: نيشانكاران كەسى: (46,42)، نيشانكاران دەمى: (8,92)، نيشانكاران جەمى: (44,85)، نيشانكاران جەقلى: (0)، نيشانكاران دەقى: (1,78).

5. ليستا ۋىدەران

1.5. ۋىدەر ب زمانى كوردى:

ترىفە مەھمەد فەرەج و عمرە ئەممەد عەزىز (2019)، مەبەستە پراگماتىكىيەكانى ناو بچوکكىردىنەوە لە زمانى كوردىدا (ناوى تايىبەت وەك نەعونە)، بەرە دەھىتىن و نوييۇونەوە لە زانستە مروبييەكان. پېتىجەمەن كۆتفارانسى زانستى تايىبەت بە زمان و زانستە مروبييەكان، زانكى گەرميان، 16/3/2019، كەلا.

حاتم ولیا محمد و ۋیان عبدالله محمد (2015)، پېكھەناتى زانىتارى كىرە قىسىيەكان، گوفارى زانكى بۇ زانستە مروقا یه تىيە كان، بەرگى(19)، ژمارە(4)، بپ (39 - 55)، ھولىن.

شیرزاد سهبرى عەلی (2011)، واتا د ئاقبەرا سيمانتىك و پراگماتىكىدا، چاپ ئىكى، چاپخانا خانى، ڈوهشانتىن دەزگەھى سېپىزىن، دھوك.

- Fromkin, V and other (2010). **An Introduction to Language**, first edition, Salman Farsi, Tahran.
- Grice, H. (1989). **Studies in the way of words**. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Grundy, P. (2000). **Doing Pragmatics**. 2nd Ed. London: Arnold Publishers.
- Halliday, M.A.K dan Ruqaiya Hasan, 1976, Cohesion In English, London: Edward Arnorld.
- Khaffaf, Suha M.J. & Safwat, Suhair (2016). **The Translation of The Implicit Organizational meaning from English into Arabic in "Obama's 2015 State of the Union Address"**. INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES ISSN 2356-5926. <http://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/index>.
- Kirdalaksan (1993). Harimurti Kamus Lingustik, Jakarta: Gramedia.
- Larson, M. (1984). **Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence**. Lanham, New York & London: University Press of America.
- Leech, G. (1983). **Principle of pragmatics**, London, Longman.
- Levinson, S.C. (1983.) **Pragmatics**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinson, S.C. (2001). University of Nijmegen Netherland.
- Locastro, V. (2012). **Pragmatics for Language Educators: A Sociolinguistic Perspective**. London: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Polanyi,M. (1966). **The Tacit Dimensio**.University of Chicago press: of Chicago.
- Schmidt, F. L: ,Hunter, J. E. (1993). "Tacit Knowledge, Practical intelligence, general mental ability, and job Knowledge". Current Directions in Psychological Science. 2:
- Susini, Made (2019). **Overcoming Implicit Meaning in Indonesian-English Translation**. RETORIKA: Jurnal Ilmu Bahasa Vol. 6, No. 1 April 2020, Page 63-68. Available Online at <https://ejournal.warmadewa.ac.id/index.php/jret>.
- Verschueren, J. (1999). **Understanding Pragmatics**. London: Arnold Publishers.
- Yule, G. (1996). **The Study of Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yule, G. (2016). **Pragmatic the Study of Language use**.

6. پهراویز

- (1) صبیح محمد حسن، کورته چیزوکا (نیزیکی دوماهیبا) و هرگتیبه ڈیوانا(نیزیکی دوماهیبا)، پ 11-5.
- (2) صبیح محمد حسن، کورته چیزوکا (نیزیکی دوماهیبا) و هرگتیبه ڈیوانا(نیزیکی دوماهیبا)، پ 11-5.
- (3) صبیح محمد حسن، کورته چیزوکا (نیزیکی دوماهیبا) و هرگتیبه ڈیوانا(نیزیکی دوماهیبا)، پ 11-5.
- (4) صبیح محمد حسن، کورته چیزوکا (نیزیکی دوماهیبا) و هرگتیبه ڈیوانا(نیزیکی دوماهیبا)، پ 11-5.

حمو الحاج الذهبية (2012)، لسانیات التلفظ و تداولية الخطاب، الطبعة الثانية، دار الامل للطباعة و النشر والتوزيع، المدينة الجديدة، تیوی و وزن.

رنا بنت سعد بن عوض القحطاني (2018)، الاستدلال على المعانى الضمنية فى استعمال التعبيرات الاصطلاحية حسب نظرية المبادئ الحوارية لغرايس دراسة تداولية، المجلد الخامس العدد(34) لحولية كلية الدراسات الإسلامية و العربية للبنات بالاسكندرية.

شاھر الحسن (2001)، علم الدلالة السيمانتيكية و البراجماتيكية في اللغة العربية، الطبعة الاولى، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع، عمان، الاردن.

طة عبدالرحمان (1991)، الاضمار في الدليل، مقال مجلة المتناضرة السنة 2 العدد(4) ص 111-112.

عادل فاخوري (1989)، الأقتضاء في التداول اللسانى، مجلد عالم الفكر، مجلد(20)، العدد(3)، كويت.

عبدالسلام العيساوي (2015)، قضايا المعنى في التفكير اللسانى و الفلسفى، الطبعة الأولى، الشركة التونسية للنشر و تنمية فنون الرسم، تونس.

فرانسوا دیکاتانی (2018)، المعنى الحرفي، ترجمة: احمد كروم، الطبعة الأولى، دار الكتاب الوطني، بنغازى - لیبیا.

محمد محمد يونس على (2004)، مقدمة في علمي الدلالة و التخاطب، الطبعة الأولى، دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت.

مسعود صحراوي (2005)، التداولية عند علماء العرب، الطبعة الأولى، دار المطليعة، بيروت.

ملدريد لارسون (2007)، الترجمة و المعنى ، ترجمة: محمد محمد حلمي هليل، مجلس النشر العلمي - بجامعة الكويت، طبعة الأولى، الكويت.

3.5. ڈیدر ب زماںی ننگلیزی:

Alder, J. (1987). **Comparisons with Grice. Behavioral and Brain Sciences**, 10, 710-1.

Al-Jarra, R. S., Abu Dalu, A. M., & Jarrah, M. (2015). **A relevance - theoretical account of three Arabic pragmatic operators of concession in a political discourse**. Lodz Papers in Pragmatics, 11(1), 51-76.

Alrasheedi, Reem (2016). **Strategies Used for Translating Explicit and Implicit Meanings in Shakespeare's Hamlet into Arabic: A Relevance-Theoretic Approach**. Studies in Literature and Language Vol. 12, No. 6, 2016, pp. 1-16 DOI: 10.3968/8524. www.cscanada.net

Al-Zughoul ,Basem (2017). **Implicit Referential Meaning with Reference to English Arabic Translation**. English Language Teaching; Vol. 7, No. 7; 2014 ISSN 1916-4742 E-ISSN 1916-4750.

Aminuddin (1985). Semantik : Pengantar Studi Tentang Makna, Bandung: Sinar Baru

Atlas, J. D . (1979). **How linguistics matters to Philosophy: Presupposition, truth, and meaning**. In Syntax and Semantics, 11: Presupposition, ed. C. K. Oh & D. A. Dinneen, new York: Academic Press.

Chugh,Ritesh (2015). **Do Australian University Encourage Tacit Knowledge Transfer?**, Conference 7th internathional Confrerence Information Sharing(KMIS 2015). At; Lisbon, Portugal.

Crystal,D (1991). A Dictionary of Linguistics and Ponnetics, Cambridge.

المعنی الضمنی و انعکاسه در مجال التداولیة، القصّة القصیرة (نیزیکی دوماهییا) آنمودجا

الملخص:

المعنی الضمنی هو نوع من أنواع المعنی، وبشكل عام له دور في مجال التداولیة. هذا البحث الموسوم بـ(المعنی الضمنی و انعکاسه در مجال التداولیة، القصّة القصیرة "نیزیکی دوماهییا") للكاتب صبیح محمد حسن آنمودجاً، يحاول التطرق إلى المعنی الضمنی وانعکاسه في مجالات التداولیة ضمن هذه القصّة، إذ أن التداولیة في تلك القصّة تقوم بأنعکاس المعنی وتوضحه من خلال السیاق. استخدمت الدراسة منهج الوصفی التحلیلی من خلال الاعتماد على الاسلوب الاحصائی. الهدف الرئیسی من هذه الدراسة هو بيان النسبة المئوية لكل مجال تداولی مع أنواعها وأقسامها التي تحمل في طياتها المعنی الضمنی. يتألف البحث من مقدمة وفصلین فضلاً عن الخاتمة التي تضمنت أهم النتائج التي توصلت إليها الدراسة. يتناول الفصل الاول المعنی الضمنی مفهومه وأبعاده، في حين خصص الفصل الثاني للمجال التطبيقي الذي يمثل المعنی الضمنی ومجالات التداولیة، وبينما يناقشه المعنی الضمنی ضمن هذه المجالات، من خلال تطبيقها على قصة (نیزیکی دوماهییا).

الكلمات الدالة: المعنی الالحالي الضمنی، المعنی التنظیمي الضمنی ، المعنی الوضعي الضمنی ، المعنی الموقعي الضمنی، المعنی الضمنی التعبيري.

The implicit meaning and its reflection in the field of pragmatic, the short story (Niziki Domahiya) as a model.

Abstract:

implicit meaning is a type of meaning, and in general it has a role in the field of pragmatics. This research, which titled (The implicit meaning and its reflection in the field of pragmatics, the short story "Niziki Domahiya" by Sabih Muhammad Hassan as a model), it attempts to address the implicit meaning and its reflection in the areas of pragmatics within this story, as the pragmatics in that story reflects the meaning and clarifies it through the context. The study used the descriptive analytical method by relying on the statistical method. The main objective of this study is to show the percentage of each pragmatic field with its types and sections that carry the implicit meaning. The research consists of an introduction and two chapters, as well as a conclusion, which includes the most important findings of the study. The first chapter deals with the implicit meaning, its concept and dimensions, while the second chapter is devoted to the applied field that represents the implicit meaning and the pragmatic fields, and discusses the reflection of the implicit meaning within these fields, by applying it to the story (Neezki Dumahiya).

Keywords: The implicit referral meaning, The implicit organizational meaning, The implicit status meaning, The implicit positional meaning, the expressive implicit meaning.